

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่านภาษาไทยของนักเรียน
ชั้นต้นปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปชลบุรีที่ได้รับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญากับการสอน
แบบปกติ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับ
การดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของวิทยาลัยนาฏศิลป
กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**
 - 1.1 วิสัยทัศน์การเรียนการสอนภาษาไทย
 - 1.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย
 - 1.3 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
 - 1.4 สาระการเรียนรู้รายปี
 - 1.5 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี
 - 1.6 คำอธิบายรายวิชา
 - 1.7 หน่วยการเรียนรู้
2. **หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนอ่าน**
 - 2.1 ความหมายของการอ่าน
 - 2.2 ความสำคัญของการอ่าน
 - 2.3 จุดมุ่งหมายของการอ่าน
 - 2.4 ความเข้าใจในการอ่าน
 - 2.5 กระบวนการอ่าน
 - 2.6 องค์ประกอบที่จะช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพ
 - 2.7 กระบวนการในการสอนอ่าน
3. **แนวคิดทฤษฎีอภิปัญญา**
 - 3.1 ความหมายของอภิปัญญา
 - 3.2 ขอบเขตของอภิปัญญา
 - 3.3 อภิปัญญากับการอ่าน
 - 3.4 การสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา

4. การสอนแบบปกติ

- 4.1 ความหมายของการสอนแบบปกติ
- 4.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ
- 4.3 การสอนอ่านแบบปกติ

5. แผนการเรียนรู้

- 5.1 ความหมายของแผนการเรียนรู้
- 5.2 ความสำคัญของแผนการเรียนรู้
- 5.3 องค์ประกอบของแผนการเรียนรู้

6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- 6.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 6.2 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. เจตคติ

- 7.1 ความหมายของเจตคติ
- 7.2 องค์ประกอบของเจตคติ
- 7.3 ลักษณะของการวัดเจตคติ
- 7.4 วิธีการวัดเจตคติ
- 7.5 ประโยชน์ของเจตคติ

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่าน

- 8.1 งานวิจัยในประเทศ
- 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของ วิทยาลัยนาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. วิสัยทัศน์การเรียนการสอนภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือของคนในชาติเพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจกันและใช้ภาษาในการประกอบกิจการงานทั้งส่วนตัว ครอบครัว กิจกรรมทางสังคมและประเทศชาติ เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การบันทึกเรื่องราวจากอดีตถึงปัจจุบัน และเป็นวัฒนธรรมของชาติดังนั้นการเรียนภาษาไทย จึงต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะอย่างถูกต้อง เหมาะสมในการสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการเรียนแสวงหาความรู้ และประสบการณ์เรียนรู้ในฐานะเป็นวัฒนธรรมทางภาษาให้เกิดความชื่นชม ชาบซึ้งและภูมิใจในภาษาไทยโดยเฉพาะคุณค่าของวรรณคดีและภูมิปัญญาทางภาษาของบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ อันเป็นส่วนเสริมสร้างความงดงามในชีวิต การเรียนรู้ภาษาไทยย่อมเกี่ยวพันกับความคิดของมนุษย์ เพราะภาษาเป็นสื่อของความคิดการเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้อง

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดตัดสินใจแก้ปัญหาและวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล ขณะเดียวกันการใช้ภาษาอย่างมีเหตุผลใช้ในทางสร้างสรรค์และใช้ภาษาอย่างสละสลวยงดงาม ย่อมส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้น่าเชื่อถือ และเชื่อถือภูมิด้วย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การอ่าน การฟังเป็นทักษะของการแสดงออกด้วยการแสดงความคิดเห็น ความรู้ และ ประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องเรียนเพื่อการสื่อสารให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่าง พินิจพิเคราะห์สามารถเลือกใช้คำ เรียบเรียงความคิด ความรู้ และใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตาม กฎเกณฑ์ได้ตรง ตามความหมายและถูกต้องตามกาลเทศะ บุคคล และใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ภาษาไทยมีส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ กฎเกณฑ์ทางภาษา ซึ่งผู้ใช้ภาษาจะต้องรู้และ ใช้ภาษาให้ถูกต้อง นอกจากนั้น วรรณคดีและวรรณกรรม ตลอดจนบทร้องเล่นของเด็ก เพลง กล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งมี คุณค่าต่อการเรียนภาษาไทยจึงต้องเรียนวรรณคดี วรรณกรรม ภูมิปัญญาทางภาษา ที่ถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงาม ของภาษา ในบทประพันธ์ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง ประเภทต่างๆ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง ความ ภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (กรมวิชาการ, 2545 ก , หน้า 7-9)

2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยกำหนดสาระมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ดังนี้
สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า อย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 : การฟัง การดูและการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 : หลักการใช้ภาษา

มาตรฐาน ท 4.1 : เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลง ของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

มาตรฐาน ท 4.2 : สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ เสริมสร้างลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม อาชีพ สังคม และชีวิตประจำวัน

สาระที่ 5 : วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 : เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรม
ไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (กรมศิลปากร, 2543, หน้า 2)

3. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ไว้ดังนี้

สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจ
แก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

3.1 สามารถอ่านอย่างมีสมรรถภาพและอ่านได้เร็วขึ้นเข้าใจคำศัพท์กว้างขึ้น เข้าใจ
สำนวน และโวหาร การบรรยาย การพรรณนา อธิบาย อุปมา และสาธก สามารถใช้บริบทการ
อ่านสร้างความเข้าใจในการอ่าน และใช้แหล่งความรู้พัฒนาประสบการณ์ และความรู้กว้างขวางขึ้น

3.2 สามารถแยกแยะแสดงความคิดเห็นเชิงวิเคราะห์เรื่องที่อ่าน ประเมินค่าทั้งข้อดี และ
ข้อด้อยอย่างมีเหตุผลโดยใช้แผนภาพแสดงความคิด กระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างหลากหลาย
พัฒนาการอ่าน เล่าเรื่อง ย่อเรื่อง ถ่ายทอดความรู้ ความคิดจากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการ
ดำเนินชีวิต และใช้การอ่านในการตรวจสอบความรู้

3.3 สามารถอ่านในใจและอ่านออกเสียงตามลักษณะคำประพันธ์ที่หลากหลาย และ
วิเคราะห์คุณค่าด้านภาษา เนื้อหา และสังคม จำบทประพันธ์ที่มีคุณค่า นำไปใช้ในการอ้างอิงได้
เลือกอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างกว้างขวาง เพื่อ
พัฒนาความรู้และการทำงาน มีมารยาทการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่าน (กรมศิลปากร, 2543,
หน้า 4-5)

4. สาระการเรียนรู้รายปี

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี สาระที่ 1
การอ่าน ชั้นต้นปีที่ 2 ไว้ดังนี้

4.1 อ่านในใจเรื่องที่เป็นการอธิบาย บรรยาย พรรณนาได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว
จับใจความหลัก ใจความรอง เล่าเรื่อง และย่อเรื่องที่อ่าน ตั้งคำถาม ตอบคำถามด้วยการพูด และ
การเขียน

4.2 เข้าใจความหมายศัพท์ หรือถ้อยคำที่ตีความ โดยอาศัยแนวทางจากเนื้อความ
ในบริบทของถ้อยคำนั้น ใช้พจนานุกรม และห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและเพื่อการ
ตรวจสอบความรู้

4.3 พัฒนาดตนเองจากการอ่านสำนวนโวหาร และค้นหาความหมายหรือนิยามศัพท์ จากพจนานุกรม หรือแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ แล้วนำมาจดบันทึก หรือพูดอธิบายความหมายของ สำนวน หรือนิยามศัพท์

4.4 อ่านอย่างวิเคราะห์และประเมินค่า โดยการแยกแยะข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ

4.5 ใช้แผนภาพความคิดเพื่อเล่าเรื่อง ย่อเรื่อง และวิเคราะห์เนื้อหาสาระของเรื่อง อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการอ่าน

4.6 อ่านออกเสียงคำประพันธ์ประเภทต่างๆ โคลง กาพย์ กลอน ได้ถูกต้อง สามารถ จับใจความสารที่อ่าน วิเคราะห์คุณค่าของงานประพันธ์ ด้านภาษา เนื้อหา และสังคม ท่องจำ คำประพันธ์ที่มีคุณค่าไปใช้ในการสื่อสารได้

4.7 รู้จักเลือกอ่านหนังสือแต่ละประเภท และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้อย่างกว้างขวาง จดจำข้อมูล และแหล่งเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาความรู้ และการอ้างอิง

4.8 มีมารยาทในการอ่าน สนใจและรักการอ่าน จดบันทึกเรื่องราวที่อ่าน

5. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี ของชั้นต้นปีที่ 2 ไว้ดังนี้

5.1 อ่านในใจเรื่องที่เป็นการอธิบาย บรรยาย พรรณนา ได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว จับใจความหลัก จับใจความรอง เล่าเรื่อง และย่อเรื่องที่อ่าน ตั้งคำถาม ตอบคำถาม ด้วยการพูด และการเขียน

5.2 เข้าใจความหมายของคำศัพท์หรือถ้อยคำที่ตีความ โดยอาศัยแนวทางจาก เนื้อความในบริบทของถ้อยคำนั้น ใช้พจนานุกรม และห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และเพื่อการตรวจสอบความรู้

5.3 พัฒนาดตนเองจากการอ่านสำนวนโวหาร และค้นหาความหมาย หรือนิยามศัพท์ จากพจนานุกรม หรือแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ แล้วนำมาจดบันทึก หรือพูดอธิบายความหมายของ สำนวน หรือนิยามศัพท์

5.4 อ่านอย่างวิเคราะห์และประเมินค่า โดยการแยกแยะข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ

5.5 ใช้แผนภาพความคิดเพื่อเล่าเรื่อง ย่อเรื่อง และวิเคราะห์เนื้อหาสาระของเรื่อง อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการอ่าน

5.6 อ่านออกเสียงคำประพันธ์ประเภทต่างๆ โคลง กาพย์ กลอนได้ถูกต้อง สามารถ จับใจความสารที่อ่าน วิเคราะห์คุณค่าของงานประพันธ์ ด้านภาษา เนื้อหา และสังคม จำคำประพันธ์ ที่มีคุณค่าไปใช้ในการสื่อสารได้

5.7 รู้จักเลือกอ่านหนังสือแต่ละประเภทและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างกว้างขวาง
จดจำข้อมูล และแหล่งเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาความรู้ และการอ้างอิง

5.8 มีมารยาทในการอ่าน สนใจและรักการอ่าน จดบันทึกเรื่องราวที่อ่าน

5.9 เขียนเรียงความสร้างสรรค์จากเรื่องที่กำหนด ย่อความจากบทความ เขียนแสดง
ข้อคิดเห็น เขียนแสดงการโต้แย้ง เขียนบทความ เขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า โดยใช้
กระบวนการเขียน พัฒนางานเขียน ใช้ภาษาเรียบเรียงข้อความอย่างประณีต สละสลวย

5.10 แสดงมารยาทการเขียนจดหมายกิจธุระด้วยลายมือที่สวยงาม มีระเบียบ
ถูกต้องชัดเจน ใช้ภาษาถูกต้องตามรูปแบบของการเขียน

5.11 ใช้แผนที่ความคิดในการจัดลำดับความคิดก่อนเขียน และเขียนตามขั้นตอน
การเขียน ตามกระบวนการเขียน

5.12 แสดงนิสัยรักการเขียนด้วยการสรุปเขียนบันทึกความรู้จากการอ่าน เขียน อธิบาย
เขียนชี้แจง (โต้แย้ง) เขียนแสดงความคิดเห็น รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปอ้างอิง
การพูดและการเขียนได้

5.13 บันทึกความรู้ และรวบรวมข้อมูลจากการอ่านอย่างเป็นระบบ สามารถนำไป
อ้างอิงในการเขียนได้

5.14 ฟัง ดู เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ ความรู้ วิเคราะห์ สรุปข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น
ด้วยการอธิบายอย่างถูกต้องชัดเจน

5.15 ฟัง ดู เรื่องราว เพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และเข้าใจจุดประสงค์เรื่อง
ที่ฟังและดู สังเกตการใช้น้ำเสียง กริยาท่าทาง และการใช้ถ้อยคำ

5.16 แสดงมารยาทในการดู ฟัง ด้วยความตั้งใจ ไม่พูดคุยขณะฟังดูหรือฟัง อย่าง
สงบ และควรสรุปเขียนบันทึกการฟัง หรือการดู รู้และเข้าใจ หลักการเบื้องต้นของการฟังและ
การดู

5.17 พูดอภิปรายแสดงทรรศนะและประเมินเรื่องราวต่างๆ อย่างมีลำดับ และมี
เหตุผล

5.18 พูดแสดงความรู้ ความคิด จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานการณ์
และเรื่องราวต่างๆ โดยใช้ น้ำเสียงชัดเจนและน่าฟัง ภาษาถูกต้องตามหลักการพูด และพูดอย่าง
มีมารยาท

5.19 พูดอวยพรในโอกาสต่างๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจนน่าฟัง ตามหลักการพูด

5.20 แสดงความเข้าใจคำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำสมาส ในภาษาไทย และแบ่ง
เป็นหมวดหมู่ได้อย่างถูกต้อง

5.21 แต่งประโยคความรวม ความซ้อน โดยใช้คำบุพบท สันธาน และแยกส่วนขยาย
ต่างๆ ของประโยค

- 5.22 ใช้ภาษาในการพูด การเขียน โน้มนำใจ การวิเคราะห์และการประเมินการทำงาน เพื่อให้การทำงานเกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย และการพัฒนางาน
- 5.23 ใช้คำราชาศัพท์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามฐานะของบุคคล
- 5.24 แสดงความเข้าใจในการสังเกตคำบาลี สันสกฤต เขมร จีน ที่มีใช้ในคำไทย โดยอธิบายข้อสังเกตได้อย่างถูกต้อง
- 5.25 แต่งคำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพ กาพย์ยานี และโคลงสี่สุภาพ ได้อย่างสร้างสรรค์
- 5.26 ร้อง เล่น และถ่ายทอดนิทานพื้นบ้านตามท้องถิ่น บทกล่อมเด็ก และบอกความคิดเห็นจากการร้องการถ่ายทอด
- 5.27 ใช้ทักษะ อ่าน ฟัง ดู พูด เขียน เพื่อแสวงหาความรู้ ระดมความคิดวิเคราะห์ประเมินในการทำงาน
- 5.28 ใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อพัฒนาความรู้ในการอ่าน ใช้สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่ออินเทอร์เน็ตในการแสวงหาความรู้ รับ ส่ง อีเมล เพื่อเผยแพร่ความรู้
- 5.29 พูดและเขียนภาษาที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการได้อย่างถูกต้อง ตามหลักการใช้ภาษา ใช้คำศัพท์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเห็นคุณค่าของตัวเลขไทย และอักษรไทย
- 5.30 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของผู้ที่ใช้ภาษาไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม บันทึกคำศัพท์ของกลุ่มบุคคลในวงการต่างๆ ของสังคม
- 5.31 อ่านวรรณกรรมประเภทสารคดี บันทึกบทความตามจุดประสงค์และใช้หลักการพิจารณาวรรณกรรม พิจารณาคุณค่าทางวรรณศิลป์ เนื้อเรื่อง สังคม และข้อคิดไปใช้ในชีวิตจริง ด้วยการอภิปราย และเขียนเป็นบทความแสดงความคิดเห็น
- 5.32 อ่านกวีนิพนธ์ประเภทกาพย์ กลอน โคลง และใช้หลักการพิจารณาวรรณกรรมพิจารณาทางด้านวรรณศิลป์ เนื้อเรื่อง สังคม และนำข้อคิดไปใช้ในชีวิตจริง ด้วยการอภิปรายหรือเขียน เป็นบทความแสดงความคิดเห็น (กรมศิลปากร, 2544, หน้า 18-23)

6. คำอธิบายรายวิชา

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นต้นปีที่ 2 เวลา 100 ชั่วโมง สามารถฝึกการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยฟังคำบรรยาย โอวาท พระธรรมเทศนา อภิปราย คำปราศรัย แดงการณ การสนทนา ข่าว บทความ บทวิจารณ์ พูดแสดงความคิดเห็น บรรยายเล่าเหตุการณ์ที่ประสบพบในที่ประชุม อ่านเสียงทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง อ่านหนังสือหรืองานเขียนต่างๆ ทั้งบันเทิงคดีและสารคดี ท่องจำบทประพันธ์ที่ชอบ เขียนแสดงเหตุผล และแสดงความคิดเห็น เขียนย่อความ เรียงความ ประกาศ แต่งคำประพันธ์ และศึกษาหลักภาษาเกี่ยวกับคำและหน้าที่ของคำ การแยกส่วนประโยค การขยายส่วนต่างๆ ของประโยค คำราชาศัพท์

การใช้เครื่องหมายวรรคตอน เพื่อให้สามารถจับใจความสำคัญ และใจความสำคัญรอง บอกเจตนาของผู้ส่งสาร และวิเคราะห์วิจารณ์สิ่งที่ได้อ่าน ได้ฟัง ดู พูด และเขียน ได้ชัดเจน ถูกต้องเหมาะสมตรงตามจุดประสงค์ เลือกอ่านหนังสือได้อย่างกว้างขวางเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และมีมารยาทในการใช้ภาษา (กรมศิลปากร, 2543 , หน้า 51)

7. หน่วยการเรียนรู้

การจัดหน่วยการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นต้นปีที่ 2 เวลา 100 ชั่วโมง ดังนี้

7.1 หลักภาษา

คำและหน้าที่ของคำในภาษาไทย	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
ประโยค	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
เครื่องหมายวรรคตอน	เวลาที่ใช้	3 ชั่วโมง
ราชาศัพท์พื้นฐาน	เวลาที่ใช้	3 ชั่วโมง
การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร	เวลาที่ใช้	10 ชั่วโมง
การฟัง	เวลาที่ใช้	10 ชั่วโมง
การพูด	เวลาที่ใช้	6 ชั่วโมง
การอ่าน	เวลาที่ใช้	10 ชั่วโมง
การเขียน	เวลาที่ใช้	9 ชั่วโมง

7.2 วรรณคดี

ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
หลักการพินิจคุณค่าของวรรณกรรม	เวลาที่ใช้	2 ชั่วโมง
พระอภัยมณีตอนหนีนางผีเสื้อ	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
ราชาธิราชตอนพลายประกายมาศ	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
ขุนช้างขุนแผน	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
นิทานเทียบสุภาพนิด	เวลาที่ใช้	3 ชั่วโมง
บทร้อยกรอง	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง
พ่อแม่วังแกฉัน	เวลาที่ใช้	2 ชั่วโมง
ตาลโตนด	เวลาที่ใช้	2 ชั่วโมง
วรรณกรรมร้อยแก้ว	เวลาที่ใช้	5 ชั่วโมง

(กรมศิลปากร, 2544, หน้า 54)

หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการสอนอ่าน

การอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าหา ความรู้ และความบันเทิงใจให้กับตนเองนับว่าการอ่านจะก่อประโยชน์ให้แก่มนุษย์โดยตรงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษาจำเป็นจะต้องใช้การอ่านเป็นประจำ เพื่อการศึกษาหาความรู้จาก หนังสือ และจากตำราเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถอ่านออกเขียนได้ จึงมีชีวิตที่ได้เปรียบ และสมบูรณ์แบบในการติดต่อสื่อสารทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวมอย่างได้ผลดีกว่าผู้ที่อ่านหนังสือ ไม่ออกและเขียนไม่ได้

1. ความหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันทักษะหนึ่งเพราะการอ่านจะได้รับ ความรู้ ความเพลิดเพลิน ก่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิด อารมณ์ และจินตนาการได้ นอกจากนี้ การอ่านยังมีบทบาทสูงสุดในการศึกษาเล่าเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนขึ้นอยู่กับ การอ่านทั้งสิ้น แต่การอ่านเป็นทักษะที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน ต้องอาศัยการทำงานของสมอง ขั้นสูงสุด คือ ต้องอาศัยการนึกย้อนกลับมาเหตุผล การใช้จินตนาการ การเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ การนำไปใช้ การแก้ปัญหา ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษา นักจิตวิทยาภาษาศาสตร์ และนักภาษาศาสตร์ ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ต่างๆ กันดังนี้

ศรีรัตน์ เจริญจันทร์ (2536, หน้า 4) กล่าวว่า การอ่านมิใช่แต่เพียงการออกเสียงตาม ตัวอักษรอย่างเดียว การอ่านเป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็น ความคิด และจากความคิดที่ได้จากการอ่านผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่เป็น เครื่องมือ มือช่วยพิจารณา ตัดสินใจนำแนวคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ต่อไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 1364) ให้ความหมาย การอ่านไว้ว่า อ่าน หมายถึงว่าตามตัวหนังสือถ้าออกเสียงด้วย เรียกว่าอ่านออกเสียง, ถ้าไม่ต้องออกเสียงเรียกว่า อ่านในใจ

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2540, หน้า 29) อธิบายเกี่ยวกับการอ่านไว้ว่าเป็นรูปแบบของ การสื่อความหมาย แลกเปลี่ยนความคิดและข่าวสาร ความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน นั่นคือ ผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตนบนกระดาษด้วยภาษาที่เป็นไปตามลักษณะของการเขียน แต่ละคนและผู้อ่านพยายามอ่านความหมายของผู้เขียนที่ได้เขียนไว้

ศิริลักษณ์ กล้านาค (2542, หน้า 33) การอ่านคือ การใช้ศักยภาพของสมองเพื่อรับรู้ ในการแปลความหมาย และความเข้าใจของข้อมูลข่าวสาร เรื่องราว ประสบการณ์ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ตลอดจนสาระอื่นๆ ซึ่งมีผู้แสดงออกโดยสัญลักษณ์อักษรที่มนุษย์ประดิษฐ์ ขึ้น เพื่อสื่อสารการอ่าน เป็นทักษะพื้นฐานซึ่งต้องเรียนเช่นเดียวกับทักษะพื้นฐานอื่นๆ

อภิวัฒน์ บัณฑิตศักดิ์ (2543, หน้า 10) สรุปได้ว่า การอ่านคือ การเข้าใจความหมายของ สิ่งที่อ่าน โดยผ่านกระบวนการทางความคิดของสมอง สามารถแปลความ ตีความ ขยายความ โดยที่ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ ตลอดจนรู้ถึงวิธีการเขียนและความคิด ของผู้เขียนหรือโครงสร้างของข้อเขียนนั้นๆ ผู้อ่านต้องสามารถจับใจความสำคัญและรายละเอียด ได้ สรุปความคิดและเข้าใจเจตนาของผู้เขียนจากเรื่องที่อ่านได้

วาสนา ไตรวัฒน์ชงไชย (2543, หน้า 9) สรุปความหมายของการอ่าน ดังนี้ การอ่านเป็นกระบวนการค้นหาความหมายที่สลับซับซ้อน ซึ่งนอกจากจะค้นหาความหมายของคำหรือข้อความแล้วผู้อ่านยังจะต้องใช้ความสามารถในด้านความคิด ความรู้สึก จินตนาการและประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเข้าไปพิจารณาหรือตีความในการอ่านเพื่อให้รู้และเข้าใจจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ จึงจะเรียกว่าเป็นบุคคลผู้มีความสามารถในการอ่าน

จิราภรณ์ จันทา (2543, หน้า 12) สรุปความหมายของการอ่านว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่ผู้อ่านต้องใช้ประสบการณ์ของตนในด้านต่างๆ รวมทั้งความรู้ความสามารถในระบบภาษา เพื่อเป็นข้อมูล ช่วยตีความหมายของสิ่งที่อ่าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจอันเป็นจุดประสงค์หลักของการอ่าน

กึ่งเพชร ป็องแก้ว (2545, หน้า 9) การอ่าน คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนโดยอาศัยตัวอักษรเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ซึ่งผู้อ่านและผู้เขียนแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดกัน โดยผู้อ่านอาศัยการคาดเดาจากภาษาที่อ่านบูรณาการทักษะหลายๆ อย่างเข้าด้วยกัน เช่น การมองเห็น การจำแนกความแตกต่างการวิเคราะห์คำเพื่อทำความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนเขียนและต้องการสื่อความหมาย ตลอดทั้งต้องรู้วิธีการเขียน และความคิดของผู้เขียนหรือโครงสร้างของข้อเขียนนั้นๆ ในขณะเดียวกันผู้อ่านจะต้องพยายามทำความเข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่านจับใจความสำคัญ และรายละเอียดของเรื่อง อีกทั้งสรุปความเรื่องได้ตามประสบการณ์และความสามารถของตนเอง

จันทราวดี กองเงิน (2547, หน้า 14) การอ่านคือ การเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่าน โดยผ่านกระบวนการทางความคิดของสมอง สามารถแปลความ ตีความ ขยายความ โดยที่ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนเขียน ตลอดจนถึงรู้ถึงวิธีการเขียนและความคิดของผู้เขียนหรือโครงสร้างของข้อเขียนนั้นๆ ผู้อ่านต้องสามารถจับใจความสำคัญ และรายละเอียดได้สรุปความคิดและเข้าใจเจตนาของผู้เขียนจากเรื่องที่อ่านได้

กูดแมน (Goodman, 1983, p. 12) ได้กล่าวถึงการอ่านว่า เป็นการอภิปรายร่วมกันโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ ระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนโดยมีปฏิสัมพันธ์ในสาระสำคัญๆ ระหว่างภาษาและความคิดในการอ่าน คือผู้เขียนถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาและผู้อ่านแปลออกมาเป็นความคิด

แฮร์ริส และสมิท (Harris and Smith, 1976, p. 14) การอ่าน หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการสื่อความหมาย เป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ข่าวสารและความรู้ ระหว่างผู้เรียนและผู้อ่านในลักษณะของการสื่อความซึ่งกันและกัน โดยที่ผู้เขียนจะแสดงความคิดเห็นของตัวเองด้วยภาษาตามลักษณะการเขียนของแต่ละบุคคล ส่วนผู้อ่านจะพยายามหาความหมายของสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ว่า ความสามารถที่จะทำนายหรือถอดความหมายจากข้อความที่อ่านขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน ได้แก่ ความคุ้นเคยในหัวข้อเรื่องความคิดเห็นที่สำคัญๆ ของเรื่องตลอดจนความรู้ทางภาษาของผู้อ่านเองด้วย

ฮิลเดรท (Gertrude H. Hildreth, 1968) ได้กล่าวว่า การอ่านคือ กระบวนการทางสมองที่จะแปลสัญลักษณ์ต่างๆ ที่มองเห็นให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้

แอโรสมิท (Gray Arrowsmith, 1972) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่านหมายถึงความรู้สึกหรือสภาพทางจิตที่เกิดขึ้นในสมองด้วยความเข้าใจถ้อยคำที่เขียนหรือตีพิมพ์ขึ้นมา และความเข้าใจในการอ่านที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นเมื่อความคิดความรู้สึกของผู้อ่านตรงกับความรู้สึกของผู้เขียนก่อนที่จะเขียนออกมาเป็นถ้อยคำ

ไวล์แมน (Arther W. Weillman, 1972) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและขึ้นอยู่กับภาวะแวดล้อมต่างๆของผู้เรียนด้วย เพราะการอ่านมิใช่ต้องการเพียงการออกเสียงที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการรู้ความหมายและการเข้าใจความหรือถ้อยคำจากสัญลักษณ์เหล่านั้นด้วย

คูเปอร์ (Cooper, 1979, p. 3) การอ่าน หมายถึง กระบวนการสร้างหรือการพัฒนาความหมายของเนื้อหาที่เป็นตัวอักษรซึ่งผู้อ่าน ต้องนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงในการอ่าน โดยกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านและเนื้อความ

คาร์ (Car, 1983, p. 27) การอ่าน เป็นการตีความเรื่องที่อ่านจากประสบการณ์ของผู้อ่าน โดยใช้ความรู้เดิมในการตีความและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่าการอ่าน คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวอักษรกับกระบวนการคิดและกระบวนการเลือกสิ่งชี้้นำทางภาษา ทั้งที่ปรากฏเป็นตัวอักษรและไม่เป็นตัวอักษร โดยอาศัยความสามารถของผู้อ่านเป็นพื้นฐานในการใช้สิ่งชี้้นำเพื่อการเดาและการทำนาย นอกจากนี้มีการคาดเดาล่วงหน้าโดยอาศัยพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในอดีตของผู้อ่าน

2. ความสำคัญของการอ่าน

ปัจจุบันนี้การติดต่อสื่อสารในระหว่างมนุษยชาติมีความเจริญรวดเร็วมาก ทำให้โลกแคบเข้า คนเรานอกจากจะอาศัยการฟังแล้วยังต้องอาศัยการอ่านประกอบด้วย ดังนั้นการอ่านจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตอยู่ทุกวันนี้ เพราะการอ่านกลายเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างหนึ่งของมนุษย์ส่วนใหญ่ที่จะขาดไม่ได้ จึงมักจะอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร ตลอดจนหนังสืออื่นๆอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มทักษะและเสริมประสบการณ์แก่ผู้อ่าน เพื่อพัฒนาทางด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ช่วยให้เป็นผู้มีความรอบรู้ทันสมัย และทันเหตุการณ์ มีความคิดกว้างไกล มีเหตุผล มีความเฉลียวฉลาดทันคน และยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจวิถีชีวิตมนุษย์มากขึ้น

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537, หน้า 6) สรุปความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือทำให้ได้เนื้อหาสาระความรู้มากกว่าการศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การฟัง
2. ผู้อ่านสามารถอ่านหนังสือได้โดยไม่มีการจำกัดเวลาและสถานที่

3. หนังสือเก็บได้นานกว่าสื่ออื่น ซึ่งมีอายุการใช้งานจำกัด

4. ผู้อ่านสามารถฝึกการคิด และสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน

5. การอ่านส่งเสริมให้มีมันสมองดีมีสมาธิมากกว่า และมากกว่าสื่ออย่างอื่นทั้งนี้ เพราะขณะที่อ่านจิตใจจะต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พิสูจน์เพราะที่ผู้อ่านเป็นผู้กำหนดการอ่านได้ด้วยตนเอง

6. หนังสือมีอยู่หลายรูปแบบและราคาถูกกว่าอย่างอื่นจึงทำให้สมองผู้อ่านเปิดกว้าง สร้างแนวคิดและทรรศนะได้มากกว่า ทำให้ผู้อ่านไม่ติดอยู่กับแนวคิดใดๆ โดยเฉพาะ

7. ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นได้ด้วยตนเองในขณะที่อ่าน ผู้รักการอ่านจะรู้สึกมีความสุข กองเทพ เคลือบพณิชกุล (2542, หน้า 7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่าการอ่านเป็นทักษะที่มนุษย์ใช้ในการรับสาร มนุษย์ใช้ทักษะการอ่านเพื่อสร้างความเข้าใจภาษา จึงมีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ทุกคนจะต้องอ่านข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ จึงจะมีความรอบรู้ทันโลกทันเหตุการณ์ การอ่านจึงเป็นวิธีการรับสารและแปลสารให้เป็นความหมาย เพื่อการรับรู้และความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ในปัจจุบันการอ่านนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนเรา เนื่องจากเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่ข่าวสารต่างๆ จะแพร่กระจายออกไปทั่วถึงกันนับว่าเป็นยุคข่าวสารข้อมูล เราจึงต้องอ่านข่าวสาร แสวงหาความรู้ ความเจริญทางเทคโนโลยีใหม่ๆ เหตุการณ์ต่างๆ ข่าวสารต่างๆ จะส่งผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือทางวิชาการ วิทยุ และวิทยุโทรทัศน์ตลอดเวลา จึงจะทันโลกทันเหตุการณ์

ฟองจันทร์ สุขยิ่ง (2546, หน้า 3) สรุปความสำคัญของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ เพราะวิชาความรู้ต่างๆ ในโลกนี้มีมากมาย เหตุการณ์ เรื่องราว การเคลื่อนไหวจากทุกมุมโลกเราจะรู้ได้จากการอ่าน การอ่านจึงจำเป็นสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย

2. การอ่านส่งเสริมให้เราเป็นคนฉลาด รอบรู้ เสริมสร้างความคิดและสติปัญญา ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านย่อมเป็นผู้มีความรู้ มีความคิดดีเสริมสร้างบุคลิกภาพให้เป็นที่ศรัทธาเป็นที่นิยม และได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้รู้

3. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน หนังสือที่แต่งไว้อย่างดีจะทำให้ผู้อ่านได้รับรสไพเราะจากการใช้ถ้อยคำ เกิดความซาบซึ้งใจ สะเทือนใจ และเพลิดเพลินใจตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ ความเพลิดเพลินใจเป็นคุณค่าทางอารมณ์และเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต

4. การอ่านก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคม เพราะผู้เขียนหรือผู้ประพันธ์ย่อมบันทึกสิ่งดีหรือสิ่งที่มีประโยชน์ อันเป็นแนวทางให้คนอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ผู้ที่อ่านมากย่อมได้รับความรู้ ข้อคิดสอนใจ และแนวทางปฏิบัติอันดีงาม เป็นการยกระดับจิตใจผู้อ่านให้สูงขึ้น

นอกจากการอ่านจะมีความสำคัญสำหรับบุคคลดังกล่าวแล้ว การอ่านยังเป็นเครื่องชี้บ่งถึงคุณภาพของประชากร ประชากรที่อยู่ในสังคมที่ได้รับการส่งเสริมการอ่านจะมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีกว่า

3. จุดมุ่งหมายของการอ่าน

การอ่านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในการอ่านแต่ละครั้งผู้อ่านจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน มีนักวิชาการและหน่วยงานได้ให้จุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ดังนี้

จินตนา ไบกาซูยี (2536, หน้า 20-24) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่านไว้ดังนี้

1. การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ และทรรณะที่กว้างขวาง โลกปัจจุบันเป็นยุคแห่งข่าวสาร การที่จะรับฟังอาจารย์สอนแต่ในชั้นเรียนหรือเฉพาะหนังสือเรียนนั้น ย่อมขาดโอกาสที่จะเพิ่มพูนความรู้ที่มีอยู่มากมาย การอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสารต่างๆ จะก่อให้เกิดทรรณะที่กว้างขวาง และลุ่มลึกต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก

2. การอ่านเพื่อพัฒนาอาชีพของตนเอง ในการปฏิบัติงานนั้นวิชาความรู้ที่เรียนมา จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้บางส่วนเท่านั้น ความรู้ นอกเหนือจากนี้จำเป็นต้องศึกษา และค้นคว้าอ่านเพิ่มเติมจากสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อให้ทันกับวิทยาการที่รุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง

3. การอ่านเพื่อพัฒนาสมองและสติปัญญา การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาประเทืองสติปัญญา ช่วยทำให้สมองต้องคิด สมองจึงมีการพัฒนาในด้านสติปัญญาอยู่ตลอดเวลา การอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ทำให้คนฉลาดไม่ตกเป็นเครื่องมือหรือเหยื่อของคนได้ง่าย

4. การอ่านเพื่อความบันเทิงหรือการพักผ่อน หนังสือประเภทบันเทิงคดี มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้พักผ่อนเกิดความเพลิดเพลินและรู้สึกบันเทิงรื่นรมย์ในจิตใจ หลักสูตรปี 2542 ฉบับปรับปรุง 2544 กำหนดจุดมุ่งหมายของการอ่านคือ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2537, หน้า 125) สรุปการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาไว้ ดังนี้

1. การอ่านในระดับมัธยมศึกษาเป็นการมุ่งให้ผู้อ่านได้รู้จักคำกว้างขวางมากขึ้นและสามารถนำคำเหล่านี้มาใช้ในการพูด การเขียน ตลอดจนงานการเรียนวิชาอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. การอ่านนอกจากผู้อ่านจะเข้าใจเรื่องราวที่ตนอ่านแล้ว ยังต้องสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ให้ผู้อื่นเข้าใจด้วย

3. การอ่านมุ่งให้ผู้อ่านนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงต้องรู้จักพิจารณา ตัดสินแยกความจริงและข้อคิดเห็นได้ และการตัดสินใจของผู้เขียนก็ควรตั้งอยู่บนหลักการ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่ผู้อ่านได้รับมาแล้วเป็นส่วนประกอบ

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2540, หน้า 34) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่าน และได้แบ่งจุดมุ่งหมายของการอ่านเป็น 6 ประการ ดังนี้

1. อ่านเพื่อจับใจความอย่างคร่าวๆ (Skimming & Scanning Reading)
2. อ่านเพื่อจับใจความสำคัญ (Idea Reading)
3. อ่านเพื่อสำรวจรายละเอียด และจับใจความสำคัญโดยทั่วๆ ไป (Exploratory Reading)

4. อ่านเพื่อความเข้าใจถ่องแท้ (Study Reading)
 5. อ่านเพื่อใช้วิจารณ์ตามข้อความที่อ่าน (Critical Reading)
 6. อ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อความ หรือแนวคิดในเรื่องที่อ่าน (Analytical Reading)
- กองทัพ เคลือบพนิชกุล (2542, หน้า 89) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านดังนี้

1. อ่านเพื่อต้องการศึกษาหาความรู้
 2. อ่านเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นหรือค้นหาคำตอบ
 3. อ่านเพื่อต้องการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพ
 4. อ่านเพื่อความบันเทิงใจ
 5. การอ่านเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม
- กานต์มณี ศักดิ์เจริญ (2543 ก, หน้า 83 – 93) ให้จุดมุ่งหมายในการอ่านว่า
1. อ่านเพื่อความรู้ ต้องการรู้ในสิ่งที่เป็นปัญหา ไม่เข้าใจสิ่งต่างๆ
 2. อ่านเพื่อให้เกิดความคิด ช่วยให้ทัศนะของผู้อ่านกว้างขวางขึ้น
 3. อ่านเพื่อความบันเทิง มีความสุขกับความไพเราะของภาษา ผ่อนคลายอารมณ์
- ตั้งเครียด ซึ่งเป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่ง

4. อ่านเพื่อสนองความต้องการอื่นๆ ตามธรรมชาติของมนุษย์ ได้แก่ ต้องการความมั่นคงในชีวิต ต้องการการยอมรับเข้ากลุ่มเพื่อนฝูงและต้องการความสำเร็จในชีวิต
- วรรณิ โสมประยูร (2544, หน้า 127 – 128) ได้สรุปจุดมุ่งหมายในการอ่านดังนี้

1. การอ่านเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น อ่านตำรา บทความ สารคดี
2. การอ่านเพื่อความบันเทิง เช่น อ่านนวนิยาย การ์ตูน วรรณคดี
3. การอ่านเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น หนังสือประเภทชวนหัว
4. การอ่านเพื่อหารายละเอียดของเรื่อง เช่น อ่านสารคดี ประวัติศาสตร์
5. การอ่านเพื่อวิเคราะห์วิจารณ์จากข้อมูลที่ได้ เช่น การอ่านข่าว
6. การอ่านเพื่อหาประเด็นว่าส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นของจริง เช่น การอ่านโฆษณาต่างๆ
7. การอ่านเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน เช่น อ่านบทความในวารสาร
8. การอ่านเพื่อปฏิบัติตาม เช่น อ่านคำสั่ง คำแนะนำ อ่านคู่มือการใช้เครื่องไฟฟ้า
9. การอ่านเพื่อออกเสียงให้ถูกต้อง ชัดเจน มีน้ำเสียงเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และเหมือนกับการพูด เช่น อ่านบทละครต่างๆ

ฟองจันทร์ สุขยิ่ง (2546, หน้า 4) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการอ่านดังนี้

1. อ่านเพื่อการค้นคว้าหรือการศึกษาหาความรู้ เช่น การอ่านหนังสือเรียน ตำรา วิชาการต่างๆ เป็นต้น
2. อ่านเพื่อทราบข่าวสาร ข้อเท็จจริง หรือหาคำตอบในสิ่งที่เราสงสัย เช่น การอ่านฉลากการใช้ยา การอ่านประกาศแจ้งความต่างๆ การอ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น
3. อ่านเพื่อความบันเทิงและจรรโลงใจ เช่น การอ่านนวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี อ่านบทเพลง กวีนิพนธ์ เป็นต้น
4. อ่านเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาอาชีพ เป็นการอ่านเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และใช้ความรู้มาพัฒนาการงานอาชีพ เช่น เกษตรกรอ่านตำราเพาะเห็ด แม่ครัวอ่านตำราทำอาหาร แม่บ้านอ่านหนังสือแม่บ้านทันสมัย เป็นต้น

จุมพล วณิชกุล, พิอน เปรมพันธ์, วิไลวรรณ สันถะโกมล, รัตรี แจ่มนิยม และ นงนุช ถ้วยทอง (2549, สิงหาคม 20) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสืบค้น [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://arc.kru.ac.th/1500101/doc9-2html> กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการอ่านว่า

จุดมุ่งหมายในการอ่านที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

1. อ่านเพื่อความรู้ เป็นการอ่านที่จำเป็นมาก เพราะเป็นการอ่านที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และทราบเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ จากสื่อสิ่งพิมพ์ที่อ่าน ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภท ตำรา วารสาร สารคดี หนังสือพิมพ์ เป็นต้น
2. อ่านเพื่อความคิด ได้แก่ การอ่านข้อความประเภทหนึ่งที่แสดงทัศนะ เช่น บทความ บทวิจารณ์ การวิจัย ฯลฯ การอ่านลักษณะนี้เป็นการอ่านแนวความคิดของผู้อื่น เพื่อเป็นแนวทางการความคิดของตนเอง และอาจนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชีวิต ผู้อ่านจะต้องมีวิจารณญาณในการเลือกนำความคิดที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์
3. การอ่านเพื่อความบันเทิง เป็นการอ่านเพื่อพักผ่อนร่างกายและสมอง เช่น อ่านระหว่างคอยคนที่นัดหมาย คอยเวลารถประจำทาง เป็นต้น หรืออ่านในเวลาว่าง หรืออ่านเพื่อพักผ่อนคลายความตึงเครียด หนังสือที่ใช้อ่านตามจุดมุ่งหมายนี้ ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น การ์ตูน วรรณคดีประเทืองอารมณ์ หัสดิ เป็นต้น หนังสือประเภทนี้นอกจากทำให้เกิดรสความบันเทิงแล้ว บางครั้งยังให้สารประโยชน์แก่ผู้อ่าน ดังนั้นผู้อ่านจึงไม่ควรอ่านเพียงแต่รสเท่านั้นควรอ่านอย่างใคร่ครวญพิจารณาหาแก่นสารสาระที่ปรากฏอยู่ในเรื่องบ้าง

เกรย์ และโรเจอร์ (Gray & Rogers, 1960, p. 54) ได้ศึกษาคำตอบเกี่ยวกับการอ่านของเด็กและผู้ใหญ่ จำนวน 140 คน สรุปจุดมุ่งหมายในการอ่านได้ดังนี้

1. เพื่อขยายความคิด ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ
2. เพื่อให้เกิดอุปนิสัยที่ดีในการอ่าน
3. เพื่อความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน
4. เพื่อต้องการฆ่าเวลา
5. เพื่อช่วยให้ทราบและเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำวัน

6. เพื่อความพอใจของแต่ละบุคคล
 7. เพื่อช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวัน
 8. เพื่อช่วยให้เกิดความสนใจอาชีพที่จะประกอบในอนาคต
 9. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ
 10. เพื่อการเลื่อนตำแหน่งในอาชีพ
 11. เพื่อให้สามารถเผชิญกับความต้องการต่างๆ ทางสังคมของแต่ละคนได้
 12. เพื่อพัฒนาตนเอง รวมทั้งเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานทางวัฒนธรรม
- มิลเลอร์ (Miller, 1990, p. 15) แบ่งจุดมุ่งหมายในการอ่านไว้ 6 ประการ

1. อ่านเพื่อจับใจความคร่าวๆ
2. อ่านเพื่อจับใจความสำคัญ
3. อ่านเพื่อสำรวจรายละเอียดและจับใจความสำคัญทั่วไป
4. อ่านเพื่อความเข้าใจอย่างถ่องแท้
5. อ่านเพื่อใช้วิจารณ์ตามข้อความที่อ่าน
6. อ่านเพื่อการวิเคราะห์ข้อความหรือแนวความคิดในเรื่องที่อ่าน

จุดมุ่งหมายของการอ่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า มนุษย์มีจุดมุ่งหมายของการอ่าน คือ อ่านเพื่อหาความรู้ อ่านเพื่อความบันเทิง ตลอดจนอ่านเพื่อวิเคราะห์ข้อความจากรื่องที่อ่านได้ ผู้อ่านจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้เป็นอย่างดี

4. ความเข้าใจในการอ่าน

ในกระบวนการอ่าน ความเข้าใจในการอ่านถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสอนอ่าน นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การอ่านให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่านไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

นักการศึกษาจากกรมวิชาการ (เอกสารกรมวิชาการ, 2516, หน้า 32) ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความเข้าใจในการอ่านไว้ดังนี้ ความเข้าใจในการอ่าน คือ ความสามารถที่จะเข้าใจในลายลักษณ์อักษร หรือข้อความที่อ่านอย่างครบถ้วน คืออ่านแล้วรู้เรื่องนั่นเอง ในการอ่านถือว่าความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญอันดับหนึ่ง ผู้อ่านจะอ่านได้เข้าใจเพียงใดนั้นย่อมแล้วแต่ประสบการณ์และการศึกษาของผู้อ่าน เมื่อได้เห็น ได้อ่าน ได้ฟังมาก ย่อมจะเข้าใจโลกดีขึ้นและมีผลให้อ่านหนังสือได้รวดเร็วและลึกซึ้งขึ้นด้วย

ชาวล แพร์ตกุล (2526, หน้า 134) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเข้าใจในการอ่านไว้ว่าความเข้าใจในการอ่านคือ ความสามารถในการผสมแล้วขยายความรู้ความจำให้ไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล ความเข้าใจเป็นสมรรถภาพขั้นต้นของปัญญา เป็นความพยายามของสิ่งที่จะดัดแปลงปรับปรุงความรู้ให้มีลักษณะใหม่เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ที่แปลกออกไปแต่ยังมีบางอย่างคล้ายคลึงกับของเดิมอยู่บ้างซึ่งผู้ที่จะทำเช่นนั้นได้จะต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการคือ

1. รู้ความหมายและรายละเอียดย่อยๆ ของเรื่องนั้นมาก่อนแล้ว

2. หมายความว่าเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างชั้นความรู้อย่างไร เหล่านี้
3. สามารถอธิบาย ซึ่งแจ้งสิ่งเหล่านั้นให้ผู้อื่นทราบได้ด้วยภาษาของตนเอง
4. สามารถตอบและอธิบายสิ่งอื่นที่มีสภาพเดียวกันกับที่เคยรู้มาแล้วได้

คือ

1. การแปลความ หมายถึง การแปลเรื่องราวเดิมให้เป็นคำใหม่ ภาษาใหม่
2. การตีความ หมายถึง การเก็บความเดิมมาบันทึกใหม่ จัดลำดับเนื้อเรื่องใหม่ เป็นการมองเรื่องในแง่ใหม่ ค้นหา เปรียบเทียบความสำคัญ และความสัมพันธ์ของส่วนย่อยๆ ภายในเรื่องราวนั้น ย่นย่อจนเป็นข้อสรุปได้

3. การขยายความ หมายถึง การขยายความคิดให้กว้างไกล โดยอาศัยความสัมพันธ์กับสถานการณ์เดิมที่ได้รับในตอนต้น

นักทฤษฎีสเกิมา (schema) เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 5 การอ่าน (2527, หน้า 169) ให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่านว่า เป็นความสามารถในการตีความ ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นความรู้เดิมของผู้อ่าน ซึ่งมีมากน้อยไม่เท่ากัน นักทฤษฎีสเกิมา เชื่อว่าทุกเรื่องที่คุณอ่านได้อ่านและรับเข้าไปในสมองจะต้องสอดคล้องกับเรื่องราวใหม่ที่คุณอ่านรับเข้าไป จึงจะเกิดความเข้าใจขึ้นได้

บันลือ พฤกษ์วัน (2534, หน้า 111-113) กล่าวว่า ความเข้าใจในการอ่านมีความลึกซึ้ง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ความเข้าใจในระดับต่ำ หมายถึง ความเข้าใจในข้อเท็จจริงจากสิ่งที่อ่าน (factual level/reading the lines) เป็นความเข้าใจพื้นฐานที่ง่ายเพราะเมื่ออ่านแล้วก็ฝึกตอบคำถามที่มีคำตอบปรากฏจากข้อความที่อ่านตรงกับข้อเท็จจริงในเรื่องที่อ่าน คำถามที่ใช้ถามดังนี้ๆ เช่น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เด็กผู้อ่านก็เลือกข้อความที่มีความหมายตรงกับคำถามนั้นๆ มาตอบได้ง่ายเหมาะที่จะใช้ฝึกอ่านเบื้องต้น

2. ความเข้าใจในระดับที่สูงขึ้น หมายถึง มุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดหาเหตุผลวิเคราะห์เหตุผลจากเรื่องที่อ่าน และสรุปเรื่องที่อ่านได้โดยสังเกตจากลักษณะคำถาม เช่น เหตุใด ทำไมอย่างไร เป็นต้น ผู้ตอบจะต้องคิดหาเหตุผลจากสภาพการณ์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากเรื่องที่อ่าน (Interpretive or Inference level/reading between the lines)

3. ความเข้าใจระดับสูงหรือลึกซึ้ง หมายถึง การที่ผู้อ่านสามารถใช้ความรู้พื้นฐานและความเป็นพหูสูตตรวจสอบและตั้งใจเลือกตัดสินใจตลอดจนสามารถเสนอแนะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องของสิ่งที่อ่านได้ดี ถือว่าเป็นความเข้าใจในการอ่านระดับสูง (Evaluative or Critical Level/Reading Beyond the Lines) ซึ่งมีคำถามหลายลักษณะ เช่น

- ถามให้ประเมินตัวละคร ใครดี ใครชั่ว ดีอย่างไร ไม่ดีอย่างไร
- ให้เลือกแบบอย่างจากตัวละคร พร้อมด้วยเหตุผลของตน

- สถานการณ์ความจริงของเรื่องเป็นไปได้หรือไม่
- สถานการณ์ความจริงของเรื่องเป็นไปได้หรือไม่
- คุณภาพของบทความ ความรู้ทางวิชาการ การใช้แหล่งอ้างอิง น่าเชื่อถือได้

เพียงใด

- ภาษาที่ใช้รูปประโยคเป็นอย่างไร ควรแก้ไขเรื่องราวอย่างไร ความเข้าใจในการอ่านขั้นนี้ เรียกว่าการอ่านอย่างพิเคราะห์การอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณหรือไตร่ตรอง โดยตรวจสอบหาความดีเด่น จุดบกพร่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแก้ไขที่จะขจัดข้อบกพร่องนั้นได้ด้วย

วิลลาร์ด สุนทรโรจน์ (2540, หน้า 35) กล่าวว่า ผู้ที่อ่านแล้วเข้าใจได้ดีจะต้องมีความสามารถดังนี้

1. การเก็บใจความสำคัญและระลึกได้เมื่อต้องการ
2. เลือกอ่านแต่หัวข้อสำคัญ
3. ตีความของใจความสำคัญและแนวคิดในเรื่องได้
4. สรุปและประเมินค่าเนื้อเรื่องที่ตนอ่านได้

จิราภรณ์ จันทา (2543, หน้า 13) ให้ความหมายของความเข้าใจในการอ่าน ดังนี้ ความสามารถที่จะเข้าใจในลายลักษณ์อักษร หรือข้อความที่อ่านอย่างครบถ้วน คือ อ่านแล้วรู้เรื่องนั่นเอง ในการอ่านถือว่า ความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญอันดับหนึ่ง ผู้อ่านจะได้เข้าใจเพียงใดนั้นย่อมแล้วแต่ประสบการณ์และการศึกษา ผู้อ่านเมื่อได้เห็น ได้อ่าน ได้ฟังมาก ย่อมจะเข้าใจโลกดีขึ้นและมีผลให้อ่านหนังสือได้รวดเร็วและลึกซึ้งขึ้นด้วย

อภิวัฒน์ บัณฑิตศักดิ์ (2543, หน้า 14) สรุปได้ว่า ความเข้าใจในการอ่านคือ ความสามารถในการจับใจความสำคัญ การแปลความ ตีความ ขยายความ และสรุปความ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเป็นพื้นฐาน เกิดเป็นความเข้าใจขึ้น

จันทราวดี กองเงิน (2547, หน้า 17) สรุปความเข้าใจในการอ่านว่าความเข้าใจในการอ่านหมายถึง ความสามารถในการใช้ความคิดปฏิสัมพันธ์โดยอาศัยความสามารถทางภาษา และประสบการณ์เดิมของผู้อ่านในการแปลความ ตีความกับเรื่องที่อ่านเพื่อให้ได้ความหมายของภาษาจากเรื่องที่อ่านตลอดจนสรุปความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านได้

จอห์นสัน และบาร์เรต (Johnson and Barrett, 1981, p. 74) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจสิ่งที่อ่านได้นั้น ควรได้รับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคำที่ปรากฏในประโยค ย่อหน้า และความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและสิ่งที่ผู้อ่านรู้แล้วที่มีอยู่ในข้อความที่เขียนหรือประสบการณ์ของเขา

คาร์ และคนอื่นๆ (Carr and others, 1983, pp. 1 - 3) กล่าวว่า ความเข้าใจในการอ่าน คือ การตีความหมายจากเรื่องที่อ่าน และปฏิสัมพันธ์กับเรื่องที่อ่านกับความรู้เดิมของผู้อ่านที่ผู้อ่านใช้ความรู้เดิมนั้นในการตีความ (Interpretation) และตัดสินใจนั้นอย่างมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับมิลเลอร์ (Miller, 1990, pp. 2 - 7) ที่กล่าวว่า ความเข้าใจในการอ่านจัดเป็น

กระบวนการสร้างความเข้าใจในสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนความคิดของผู้เขียน โดยผู้อ่านต้องใช้ประสบการณ์เดิมที่ตนมีอยู่มาปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอในบทอ่าน

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1984, p. 27) ได้กล่าวถึงการอ่านเพื่อความเข้าใจว่า เป็นกระบวนการค้นหาความสามารถในหลายระดับกล่าวคือ ผู้อ่านจะต้องใช้ความสามารถทางภาษา ในหลายระดับพร้อมๆ กัน ตั้งแต่ระดับตัวอักษร ระดับคำ (Morphology) ไปจนถึงระดับโครงสร้าง ไวยากรณ์ (Syntactic) และระดับความหมาย (Semantic) นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่อ่าน สร้างสมมติฐานเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน นั่นก็คือผู้อ่านที่อ่านได้อย่างคล่องแคล่วจะสามารถทำนายเรื่อง และอ้างอิงข้อมูลจากการอ่านนั้นได้ด้วย

กันนิง (Gunning, 1992) ได้กล่าวว่า ความเข้าใจในการอ่านเป็นจุดประสงค์หลักของการอ่าน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในการอ่านคือ ผู้อ่าน เนื้อเรื่อง เนื้อหาในเรื่องที่อ่าน ในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน นั้นควรจะต้องนำองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้มาพิจารณาด้วย

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าความเข้าใจในการอ่านคือความสามารถในการแปลความ ตีความ ขยายความ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้อ่านเป็นพื้นฐานเกิดเป็นความเข้าใจขึ้น

5. กระบวนการอ่าน

การอ่านเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ อันประกอบด้วย การส่งสาร และการรับสาร อ่าน ซึ่งกระบวนการของการอ่านนั้นได้มีผู้กล่าวถึงไว้ ดังนี้

เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย (2528, หน้า 1-8) ได้กล่าวถึงหลักการอ่านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดว่าหลักการอ่านเกี่ยวข้องกับกระบวนการอยู่ 2 กระบวนการ คือ การติดตามว่า ผู้เขียนพูดว่าอะไรและติดตามว่าผู้เขียนหมายถึงอะไร ในกระบวนการอ่าน จำนวนเวลาที่ใช้การคิด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน เช่น ความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล โครงสร้างทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางด้านจิตวิทยา ความคุ้นเคยในด้านเนื้อหาและขอบข่ายของการอ้างอิง ตลอดจนจุดมุ่งหมายของตัวผู้อ่านพร้อมกันนั้นยังได้ชี้ให้เห็นว่าวิธีสอนและเทคนิคการสอนอ่านนั้น ครูมักจะยึดหลักการสอนอ่านตามกระบวนการที่ทำให้นักเรียนสามารถค้นพบแนวทางแห่งประสบการณ์ของตนเองในการที่จะหาเหตุผลของข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ร่วมกันระหว่างการอ่านและการคิด

ถนอมวงศ์ ส้ายอดมรรคผล (2529, หน้า 168) กระบวนการของการอ่านจึงประกอบด้วย

1. การมองเห็นคำและตัวอักษรอย่างชัดเจน
2. การแปลความหมายและเข้าใจความหมายของคำนั้นๆ
3. การรู้จักเลือกให้ความหมายที่ถูกต้องตรงกับผู้แต่งตั้งใจไว้
4. การนำความหมายนั้นไปใช้

การอ่านมิใช่แต่เพียงการออกเสียงตามตัวอักษรอย่างเดียว การอ่านจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดความหมายจากตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และจากความคิดที่ได้จากการอ่านผสมผสานกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ เป็นเครื่องช่วยพิจารณาตัดสินนำแนวความคิดที่ได้จากการอ่านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ธิดา โมสิกรัตน์ และถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล (จันทราวดี กองเงิน, 2547, หน้า 22) กล่าวเกี่ยวกับกระบวนการอ่านว่ามีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักคำ การเข้าใจความหมายการมีปฏิริยาต่อสารและการรวบรวมความคิด

ขั้นที่ 1 การรู้จักคำ เป็นกระบวนการอ่านขั้นแรกที่เกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านรู้จักคำ และรับรู้ความหมายของคำนั้น โดยทั่วไปการอ่านข้อความจะอ่านเป็นกลุ่มคำ วลี ประโยค ข้อความ หรือเรื่องราว การอ่านออกเสียงหากผู้อ่านสามารถแปลรหัสตัวอักษรออกมาเป็นเสียงได้ถูกต้อง การรู้จักคำมาก ก็จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้มากขึ้น แม้ว่าจะมีคำบางคำที่ไม่รู้ความหมายมาก่อน คำอื่นๆ ที่แวดล้อมคำนั้นจะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำนั้นได้ เป็นการรู้จักคำโดยอาศัยเนื้อความของคำที่แวดล้อม เรียกว่า การอ่านโดยอาศัยบริบท

ขั้นที่ 2 การเข้าใจความหมายของสาร เป็นกระบวนการรับสารซึ่งแสดงจากถ้อยคำ วลี ประโยค ข้อความ เรื่องราว ตลอดจนพื้นฐานความรู้และประสบการณ์การอ่าน แต่ละคนอาจจะเข้าใจสารไม่ตรงกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การตีความหมายต่างกันโดยสิ้นเชิงสำหรับอีกคนหนึ่ง คำบางคำยังมีความหมายที่ขึ้นอยู่กับบริบท และเป็นสารที่แสดงให้เห็นถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ตลอดจนเจตนาของผู้เขียนอีกด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจความหมายของสารของคำข้อความหรือเรื่องราวจึงมีความสำคัญในกระบวนการอ่าน

ขั้นที่ 3 การมีปฏิริยาต่อสาร เป็นกระบวนการรับสารที่เกิดขึ้นเมื่ออ่านแล้วคิด คล้อยตามหรือขัดแย้ง หรือแยกแยะข้อมูลและเปรียบเทียบว่า ส่วนใดเหมาะสมหรือตรงกับ ความหมายที่แท้จริงของเรื่องที่อ่าน การคิดในลักษณะเช่นนี้คือการมีปฏิริยาต่อสาร ซึ่งมีทั้งด้านอารมณ์ และความคิด ผู้อ่านจะใช้วิจารณญาณตัดสินสารที่รับมาได้ โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ ทั้งในชีวิตและจากการอ่านซึ่งสะสมมาแต่เดิม เช่น ข้อความเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม หรือเกี่ยวกับภาษาหรือวิชาการผู้อ่านที่สามารถอ่านเข้าใจและมีปฏิริยาต่อสารได้ จะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนั้น ถ้าขาดความรู้จะอ่านรู้เรื่องแต่จะไม่สามารถตัดสินได้ว่า สารสำคัญคือ อะไร ตอนใดเป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อคิดเห็น ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถสรุปความคิดและแก้ปัญหา ได้

ขั้นที่ 4 การรวบรวมความคิด เป็นขั้นของการตัดสินหรือประเมินได้ว่าผู้อ่าน อ่าน แล้วเข้าใจมากน้อยเพียงใด สามารถที่จะสรุปรวบรวมความรู้และความคิดจากเรื่องที่อ่าน นำมา ประสมประสานความรู้ ความคิดและประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน นอกจากนี้ยังเป็นขั้นตอนการอ่านที่ทำให้ผู้อ่านได้เปรียบเทียบสิ่งใหม่กับสิ่งเก่า แล้วเลือกรับหรือจดจำตามที่ต้องการ ความรู้ และความคิดที่ประสมประสานกันนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ๆ ความรู้ความคิดเป็นที่ขัดแย้ง

ได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มพูนเป็นความสนใจใหม่ๆ หรือทัศนคติใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการอ่านขั้นสุดท้าย

กระบวนการอ่านตามความคิดเห็นของบุคคลหลายท่านดังได้กล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า กระบวนการอ่านจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ การรับรู้ การตีความ และการตอบสนอง จึงจะทำให้กระบวนการอ่านดำเนินไปได้ครบวงจรและสามารถสื่อความหมายได้ตามที่ต้องการ

6. องค์ประกอบที่ช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากการอ่านไม่ใช่เพียงแต่การอ่านตามตัวอักษรแต่เป็นการทำความเข้าใจกับเรื่องที่อ่าน ดังนั้นจึงต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการที่จะช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพ

อภิวันท์ บัณฑิตศักดิ์ (2543, หน้า 20) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ช่วยให้การอ่านประสบความสำเร็จมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ความรู้ทางภาษา ในขั้นเริ่มแรกผู้อ่านจะเริ่มที่การเรียนรู้เสียง ให้สัมพันธ์กับตัวอักษร และการรู้ความหมายของแต่ละคำแต่การอ่านจะเปลี่ยนไปเมื่อผู้อ่านมีประสบการณ์ในการอ่านมากขึ้น และเมื่อการอ่านเก่งแล้วก็จะสามารถเดาความหมายได้ยิ่งผู้อ่านมีความชำนาญในภาษาต่างประเทศมากเท่าใดก็ยังมีทักษะในการอ่านมากขึ้นเท่านั้น

2. ประสบการณ์ โลกทัศน์ ความรู้ความเชื่อต่างๆ ซึ่งรวมไปถึงความรู้ ความสามารถ ความพร้อมในเนื้อหาที่ผู้อ่านมีต่อสิ่งที่อ่านด้วย

3. ความสมบูรณ์ในตัวเอง ของเนื้อหาหรืองานเขียนนั้นๆ ความเข้าใจจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าเรื่องที่อ่านนั้นไม่มีเนื้อความที่สมบูรณ์ในตัวเอง ยกเว้นกรณีที่ผู้อ่านมีความพร้อมในเนื้อหาที่กำลังอ่านซึ่งก็คือส่วนหนึ่งของประสบการณ์จากการเรียนรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์โครงสร้างของงานเขียนจากการวิเคราะห์ภาษาในระดับสูงกว่าประโยค ทำให้ทราบว่างานเขียนแต่ละชิ้น แต่ละประเภท มีโครงสร้างที่มีลักษณะต่างกัน งานเขียนของแต่ละบุคคลยังสะท้อนความเชื่อตลอดจนวัฒนธรรมของผู้เขียนดังนั้นถ้างานเขียนเสนอเรื่องราวที่ต่างไปจากวัฒนธรรมหรือประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน การอ่านที่ประสบความสำเร็จได้ยากเพราะประสบการณ์เดิมของผู้เขียนกับผู้อ่านต่างกัน

สุพรรณณี วราทร (2545, หน้า 24) ได้กล่าวถึงการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพโดยสามารถรับรู้และมีความเข้าใจสิ่งที่อ่านอย่างถูกต้องในเวลาอันรวดเร็ว และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ผู้อ่านต้องพัฒนาคุณสมบัติอันเป็นองค์ประกอบของการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเป็นผู้อ่านที่ดี การมีความพร้อมในการอ่าน และการมีทักษะการอ่านดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้อ่านที่ดี หมายถึง ผู้ที่มีพฤติกรรมการอ่านที่ดี คือการอ่านในลักษณะที่ถูกต้องทั้งทางกาย การใช้สายตา และการมีนิสัยการอ่านที่ดี

2. การมีความพร้อมในการอ่าน ความพร้อมหรือวุฒิภาวะหมายถึง สภาพที่คนมีพัฒนาการอย่างเต็มวัย ผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีความพร้อม ย่อมมีความตื่นตัวต่อข้อเท็จจริง และ

ความคิดใหม่มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และต้องการอ่านเพื่อรู้เรื่องที่ยังไม่รู้และขยายความรู้ในเรื่องที่รู้แล้วให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความพร้อมในการอ่านสังเกตได้จากคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ มีความรับรู้ รู้จักตนเอง และมีเป้าหมายความสนใจ

3. การมีทักษะการอ่าน หมายถึง การที่ผู้อ่านมีศิลปะหรือชำนาญพิเศษด้านการอ่าน ทักษะการอ่านพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การอ่านเร็ว การอ่านเข้าใจ และการอ่านให้จำ

จุมพล วณิชกุล, ฟ็อน เปรมพันธ์, วิไลวรรณ สันตะโกมล, ราตรี แจ่มนิยม และ นงนุช ถ้วยทอง (2549, สิงหาคม 20) ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารและการสืบค้น [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://arc.kru.ac.th/1500101/doc9-2.html>. กล่าวถึงองค์ประกอบของการอ่านเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่นำไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

1. ผู้อ่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนแรก ที่ทำให้เกิดการอ่านเพราะถ้าไม่มีผู้อ่าน การอ่านก็ไม่เกิดขึ้น

2. หนังสือหรือตัวอักษร ผู้อ่านต้องสามารถอ่านหนังสือได้และเข้าใจความคิดจากหนังสือนั้นได้ถ้าอ่านไม่ออก หรืออ่านไม่เข้าใจการอ่านก็ไม่สัมฤทธิ์ผล

3. ความหมาย ผู้อ่านต้องเข้าใจความหมายของคำ การอ่านจึงดำเนินต่อไปได้

4. การเลือกความหมาย ความหมายที่ปรากฏในหนังสือที่เรากำลังอ่านมีหลายนัย ผู้อ่านต้องสามารถพิจารณาเลือกให้ถูกต้องว่าผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายให้เข้าใจในแง่ใด เลือกใช้ความหมายใด ถ้าผู้แต่งและผู้อ่านมีความเข้าใจตรงกันก็สามารถอ่านได้ความที่ถูกต้อง หากเข้าใจไม่ตรงกันก็ทำให้เข้าใจผิดได้เช่นกัน การนำไปใช้การอ่านจะได้รับผลสำเร็จมากน้อยหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับที่ผู้อ่านเข้าใจความหมาย เรื่องราวถูกต้องตามจุดประสงค์ของผู้แต่ง รู้จักเลือกความหมายที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อมีโอกาสต่างๆ หรือทำประโยชน์ให้ตนเองและสังคมได้ต่อไปด้วย

วิลเลียม (William, 1986, pp. 3 – 7) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการอ่านที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. ความรู้ในการเขียนด้านการสะกดคำ และการอ่านออกเสียงปัญหาหนึ่งของผู้เรียนที่ไม่เข้าใจคำศัพท์

2. ความรู้เรื่องภาษาผู้อ่านที่ประสบความสำเร็จในการอ่าน จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องรูปแบบของคำ โครงสร้าง และไวยากรณ์ของภาษา เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของผู้เรียน คือไม่รู้เพียงพอในเรื่องของภาษาซึ่งทำให้มีความยากลำบากในการอ่านเนื้อความบางเรื่อง

3. ความสามารถในการตีความ เนื่องจากการอ่านไม่ใช่การทำความเข้าใจข้อความแต่ละประโยคไม่สัมพันธ์กับประโยคอื่น ผู้อ่านต้องเข้าใจจุดประสงค์ของข้อความ รู้วิธีการเรียบเรียงประโยคเป็นข้อความที่ต่อเนื่องกันและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประโยค

4. ความรู้รอบตัวทั่วไป ไม่ว่าจะป็นลักษณะของข้อความ วัฒนธรรมเหตุการณ์

ปัจจุบัน หรือความรู้รอบตัวอื่นๆ ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ยิ่งผู้อ่านมีความรู้ประสบการณ์มากเท่าใดก็ยังสามารถเลือกความรู้และประสบการณ์ของตนให้ตรงกับผู้เขียนเพื่อทำความเข้าใจกับเรื่องนั้นๆ เพราะผู้อ่านที่มีประสบการณ์หรือความรู้ที่ต่างไปจากผู้เขียนย่อมไม่สามารถเข้าใจความคิดความรู้ที่ผู้เขียนถ่ายทอดไว้ได้ เหตุผลในการอ่าน และวิธีการอ่าน เหตุผลของการอ่าน แต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป และเหตุผลหรือความต้องการในการอ่านนี้มีผลต่อการเลือกวิธีการอ่าน ดังนั้นเมื่อต้องการอ่านจึงต้องทราบว่า อ่านอะไร อ่านทำไม และจะอ่านอย่างไร จากการที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า สิ่งที่จะช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยทักษะอย่างน้อย 2 ประการ คือ ความรู้ทางภาษา โดยเฉพาะการเรียบเรียงคำออกมาเป็นข้อความเพื่อสื่อสาร และความรู้ในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน และความรู้รอบตัวด้านต่างๆ ตลอดจนความเชื่อ ถ้าผู้รับสารและผู้ส่งสารมีตรงกัน ผู้รับสารก็ยิ่งจะเข้าใจความหมายได้ง่ายขึ้น

โกลฟเวอร์, รอนนิง และบรุนนิง (ขวัญเรือน โพธิ์วิเชียร, 2538, หน้า 23 ; อ้างอิงมาจาก Glover, Ronning, 1990) ได้เสนอว่า สิ่งที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางการอ่านของเด็กประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความรู้เดิม (Knowledge of the World) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้เด็กเข้าใจในการอ่านมากขึ้น
2. ความรู้ทางภาษา (Linguistic and Mentalinguistic Knowledge) เช่น ระบบเสียง ระบบคำ โครงสร้างประโยค และโครงสร้างการสนทนา หรือบรรยาย
3. ความสามารถในการจำระยะสั้น – ระยะยาว (Short - term and Long - term Memory Capabilities) เด็กเล็กมีความสามารถในการจำระยะสั้นที่ค่อนข้างจำกัด กระบวนการความจำระยะสั้น – ยาว เป็นพื้นฐานต่อการอ่านการจะเข้าใจความหมายจะต้องขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของความจำใน 2 ชนิดนี้ คือเมื่อข้อมูลใหม่เข้ามาจะต้องมีการเก็บจำไว้ในใจ คือในความจำระยะสั้นในขณะที่ดึงข้อมูลเก่าจากความจำระยะยาวออกมาและเกิดปฏิสัมพันธ์กันซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความสามารถในการจำแตกต่างกันไป
4. ความตั้งใจ (Attention) ในการอ่านนั้นจะต้องอาศัยความตั้งใจของเด็กที่จะฟังเสียงความสนใจไปที่สิ่งที่อ่าน ซึ่งครูสามารถช่วยเหลือได้โดยให้มีระบบจัดการทางพฤติกรรมเพื่อพัฒนาทักษะความใส่ใจในการอ่าน

แฮริส และสมิท (Harris and Smith, 1986, pp. 227 – 228) แบ่งองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านออกเป็น 2 ด้าน คือ องค์ประกอบในด้านตัวผู้อ่าน ได้แก่ ประสบการณ์เดิม ความสามารถทางภาษา ความสามารถในการคิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความสนใจแรงจูงใจ ทักษะคิด ความเชื่ออีกส่วนหนึ่งนั้น คือองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ ลักษณะของบทอ่าน และปัจจัยทางด้านร่างกายกับสภาพแวดล้อม เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ การพักผ่อน เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความสามารถในการอ่านนั้นประกอบด้วย 2 อย่าง คือ ผู้อ่านกับสารที่ใช้อ่าน ผู้อ่านสารแล้วเข้าใจตรงตามวัตถุประสงค์เรียกว่า มีความสามารถในการอ่านสูง ถ้าอ่านแล้วไม่บรรลุวัตถุประสงค์เรียกว่ามีความสามารถในการอ่านต่ำ

7. กระบวนการในการสอนอ่าน

กูดแมน (Goodman, 1983, p. 13) ได้กล่าวว่า กระบวนการในการสอนอ่านมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. การจดจำตัวอักษร หมายถึง ขั้นตอนที่สมองระลึกได้ หรือจำตัวอักษรได้ว่าคำนั้นเขียนแทนคำพูดว่าอะไรและอ่านก็เริ่มขึ้น เป็นการเริ่มอ่านอีกแบบหนึ่งตามความคิดเห็นของเขาหรือการอ่านจะเริ่มมองเห็นภาพ รูปภาพนั้นจะเป็นตัวเริ่มในการอ่านอีกลักษณะหนึ่งเป็นต้น
2. การคาดคะเน เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าเรื่องที่อ่านนั้นเป็นอย่างไร จะดำเนินไปในลักษณะใด
3. การยืนยัน เป็นการหาข้อมูลยืนยันว่าสิ่งที่ตนคาดการณ์ไว้นั้นถูกต้องหรือไม่ เป็นการหาคำยืนยันในความคิดของผู้อ่าน
4. การแก้ไข เป็นการปรับหรือจัดกระบวนการคิดอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้อ่านพบว่า สิ่งที่ตนคาดการณ์นั้นไม่ถูกต้องเป็นการแก้ความคิดของผู้อ่านให้ถูกต้อง
5. การสิ้นสุดการอ่าน คนเราจะยุติการอ่านเมื่อได้ทำกิจกรรมทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว หรืออาจจะไม่ใช้การอ่านจบแล้ว แต่เป็นเพราะผู้อ่านจับความหมายในการอ่านได้น้อย หรือผู้อ่านทราบเรื่องที่จะอ่านแล้ว มิฉะนั้นก็เป็นเพราะเรื่องนั้นไม่น่าสนใจก็ได้เป็นต้น

เฮอร์แมน (Herman, 1990, pp. 89 – 96) ได้เสนอแนะเทคนิคกระบวนการที่นำไปใช้ฝึกนักเรียนในการอ่าน ดังนี้

1. สอนให้ผู้อ่านรู้จักกระบวนการอ่าน ในการสอนอ่านครูควรสอนให้ผู้อ่านเข้าใจถึงระบบในกระบวนการอ่าน
2. สอนให้ผู้อ่านรู้จักใช้กลวิธีต่างๆ ในแต่ละขั้นตอนของการอ่าน
3. สอนให้ผู้อ่านรู้จักควบคุมความเข้าใจในการอ่านของตนเอง โดยไม่รู้ว่าจะใช้ยุทธวิธีในการอ่านอย่างไร และเมื่อไร

จากที่กล่าวมาแล้วเกี่ยวกับกระบวนการในการสอนอ่าน จะช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ถึงกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาภาระงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดทฤษฎีอภิปัญญา

1. ความหมายของอภิปัญญา

คำว่า “อภิปัญญา” (Metacognition) มีผู้ให้ความหมายดังนี้

เพ็ญพิไล ฤทธาคุณานนท์ (2533, หน้า 86 - 88) เรียก Metacognition ว่า ความรู้ทางอภิปัญญา หมายถึง ความรู้ทั้งหมดที่เรามีอยู่เกี่ยวกับเรื่องของการรู้คิดเป็นความรู้ที่สะสมมาและเก็บไว้ในระบบความจำระยะยาวเป็นทั้งข้อเท็จจริง และกระบวนการซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านเกี่ยวกับตน เป็นความรู้ความเชื่อที่มีต่อตนเองว่าตนมีลักษณะอย่างไรในฐานะผู้ใช้ปัญญา และแบ่งย่อยออกไปเป็นความรู้ความเข้าใจถึงความแตกต่างและความคล้ายคลึงทางปัญญาภายในตัวบุคคล และระหว่างบุคคล

2. ด้านที่เกี่ยวกับงาน แยกกล่าวได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นธรรมชาติหรือลักษณะของข้อมูลที่เรารับมา เช่น ข้อมูลที่มีลักษณะซับซ้อน ไม่คุ้นเคยหรือข้อมูลซับซ้อนเกินไป ลักษณะของข้อมูลนี้มีอิทธิพลสำคัญต่อการประมวลข้อมูล อีกส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับงานที่เราต้องทำ แม้ว่าจะมีข้อมูลเท่ากัน เช่น ความยาก ความง่าย ของงานที่เราต้องทำ เพราะงานบางอย่างก็ทำงานง่ายงานบางอย่างก็ทำยาก

3. ด้านที่เกี่ยวกับยุทธวิธี คือ การเรียนรู้ว่าวิธีการใดจะทำให้เราประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น ยุทธวิธีทางอภิปัญญา (Metacognition Strategy) แตกต่างจากยุทธวิธีทางปัญญา (Cognitive Strategy) คือยุทธวิธีทางปัญญามีไว้เพื่อให้เราทำงานทางปัญญาได้สำเร็จ ส่วนยุทธวิธีทางอภิปัญญาจะทำให้เรารู้ว่าเราได้ทำงานนั้นก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว

เยี่ยมจิต บุรณ์โกศา (2533, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของอภิปัญญาว่า หมายถึง การเรียนรู้วิธีเรียนในลำดับแรกเป็นการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ และเป็นการพัฒนาตนเองในฐานะผู้เรียน ลำดับที่ 2 เป็นการวางแผนการเรียนรู้และลำดับที่ 3 เป็นการค้นหาแล้วเลือกใช้กลวิธีต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในแผน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ในทางอภิปัญญา เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่เรียนและรู้จักตนเอง เช่น ฉันทว่าการเรียนไวยากกรณีเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน

2. ประสบการณ์ทางอภิปัญญา เป็นการใช้ความคิดอย่างมีสติและรู้สึกตัว เช่น รู้สึกและเข้าใจว่าตนเองไม่เข้าใจ หรือเข้าใจในสิ่งนั้นๆ

3. เป้าหมายหรือเป็นการกำหนดจุดประสงค์หรืองานที่จะทำไว้ให้แน่นอน

4. การกระทำและกลวิธี เป็นวิธีการที่บุคคลใช้เพื่อไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ตัวอย่าง เช่น การตรวจสอบความก้าวหน้าของการทำงานหรือการตัดสินใจว่าจะพยายามเดาความหมายของคำศัพท์และเมื่อเดาไม่ได้แล้วจึงไปเปิดพจนานุกรม

อุทัย ภิรมย์ริน (2536, หน้า 11) ให้ความหมายของคำว่า อภิปัญญาโดยเทียบเคียงคำว่า Metacognition กับคำว่า Metaphysics (อภิปัญญา) หมายถึง การหยั่งรู้ที่เหนือกว่า หรือการใช้ปัญญาเพื่อสร้างปัญญา

เสาวลักษณ์ รัตนวิเศษ (2528, หน้า 84) อธิบายว่า อภิปัญญาเป็นความสามารถของผู้อ่านในการเข้าใจกระบวนการคิดของตนในการตีความและแก้ปัญหาต่างๆ จะช่วยให้ความ

เข้าใจในการอ่านดีขึ้น เนื่องจากสามารถใช้ความคิดของตนเองจากประสบการณ์มาใช้ในการจับความแปลความและขยายความได้ กลวิธีของการใช้อภิปัญญามีหลากหลายด้วยกัน ที่สำคัญก็คือ การเดาความเพื่อแก้ปัญหาความไม่เข้าใจที่ตนเองประสบในขณะอ่านเนื้อความต่าง ๆ ประสบการณ์ของการใช้กลวิธีต่าง ๆ ด้วยตนเองของผู้เขียน ในการเดาความ และการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง จะช่วยให้เข้าใจในการอ่านดีขึ้น เช่น ผู้อ่านได้รับบริบทของการเดาคำศัพท์ที่ตนไม่เข้าใจว่ามีความหมายอย่างไรเป็นต้น นอกจากนี้วิธีการที่แต่ละคนใช้ในการเดา การแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบหรือข้อมูลจากการอ่านความเข้าใจตนเองในกระบวนการที่ใช้อันเกิดจากประสบการณ์ของแต่ละคน ย่อมเป็นประโยชน์ต่อความสามารถในการอ่านของแต่ละคนได้ ข้อสำคัญผู้สอนจะใช้กลวิธีอย่างไรที่ผู้เรียนจะมีโอกาสได้ใช้อภิปัญญาของตนมากที่สุดในการอ่านจับใจความ แปลความ ตีความ ขยายความ ฯลฯ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2537, หน้า 163) กล่าวว่า เมื่อดำคอกนิชันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับความคิดตนเอง งานที่จะต้องเรียนรู้ประสบการณ์ที่จำเป็นต่อความรู้เกี่ยวกับความรู้คิดของตนเอง

พรรณี ชูทัย เจนจิต (2538, หน้า 368) กล่าวว่า อภิปัญญา หมายถึงความรู้ส่วนตัวของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ได้เรียนหรือผู้เรียนคิดอย่างไรเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้ ผู้เรียนรู้เหตุผลและสามารถสืบเรื่องราวได้ ดังนั้นอภิปัญญาจึงเป็นกระบวนการรู้คิดของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งที่เรียนหรือรับรู้ และสามารถหาเหตุผลมาอธิบายความคิดและการตัดสินใจของตนเองได้ ตลอดจนตระหนักในความสามารถของตนเองด้วยเช่นกัน

นิลวรรณ สิทธิอาษา (2539, หน้า 5) ให้ความหมายของอภิปัญญาว่า อภิปัญญา หมายถึง การที่ผู้อ่านตระหนักถึงความเข้าใจตนเองและมีความสามารถในการควบคุมกระบวนการคิดที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในการอ่าน จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าอภิปัญญาหมายถึงความสามารถที่จะคิดพิจารณา และควบคุมการเรียนรู้ตนเอง

อภิวันท์ บัณฑิตศักดิ์ (2543, หน้า 24) ให้ความหมายของคำว่าอภิปัญญาว่า หมายถึงความสามารถของผู้เรียนซึ่งแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเป็นการใช้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในขณะที่เรียนและสามารถเลือกใช้วิธีการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงความสามารถในการวางแผน ควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

กิ่งเพชร ป้องแก้ว (2545, หน้า 11) ให้ความหมายของคำว่าอภิปัญญา (Metacognition) คือ ความสามารถของนักเรียนในการเข้าใจกระบวนการคิดของตนในการตีความและแก้ปัญหาต่างซึ่งมีหลากหลายวิธี เช่น การเดาความหมายจากบริบท ความเข้าใจตนเองในกระบวนการอ่านซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของแต่ละคน และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อความสามารถในการอ่านครูจึงต้องหากลวิธีให้นักเรียนใช้อภิปัญญาของตนในการอ่าน จึงจะช่วยให้การอ่านประสบความสำเร็จ

จันทราวดี กองเงิน (2547, หน้า 3) ให้ความหมายของคำว่าอภิปัญญา หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนซึ่งแสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเป็นการใช้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีต่างๆ ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในขณะที่เรียนและสามารถเลือกใช้วิธีการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพรวมถึงความสามารถในการวางแผน ควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

ฟลาวเวลล์ (Flavell, 1985, pp. 906 - 911) ได้อธิบายความหมายของเมตาคอกนิชันไว้ว่า เป็นการที่บุคคลได้รู้ถึงกระบวนการคิดและผลิตผลของการคิดหรือสิ่งอื่นๆ ที่เกิดจากกระบวนการคิดอาจปรากฏเป็นความรู้กิจกรรมทางการคิดใดๆ ที่มีเป้าหมายมีทิศทางที่เรียกว่า เมตาคอกนิชัน ก็เพราะหมายถึง การคิดเกี่ยวกับการคิด (Cognition about Cognition)

เบเกอร์ และบราวน์ (Baker and Brown, 1984, pp. 353 - 354) ให้ความหมายของคำว่าอภิปัญญาว่า คือความสามารถที่จะคิด พิจารณาและควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง

สปริง (Spring, 1985, p. 291) ให้ความหมายของอภิปัญญาว่า คือ ความสามารถของผู้เรียนที่เกิดขึ้นโดยรู้ตัวว่า พวกเขาู้กระบวนการเรียนรู้ของเขานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และกฎเกณฑ์ในการเรียนรู้นั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเริ่มรู้จักประเมินตนเองได้ตลอดเวลาว่า พวกเขาู้หรือยังไม่อะไรบ้างแล้ว อันจะนำไปสู่การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียน (การอ่าน) และรู้จักเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการอ่านนั้นไปใช้ได้ รู้จักตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง (Comprehension monitoring) และเป็นผู้ประเมินความสำเร็จของงานที่ได้รับมอบหมาย (เรื่องที่อ่าน) ซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ใน การอ่านครั้งนั้นด้วย

เออร์วิน (Irwin, 1986, p. 6) ให้ความหมายของอภิปัญญาที่ใช้ในการอ่านเพื่อความเข้าใจที่เรียกว่า Comprehension process ว่า คือการรู้จักคิดและควบคุมกระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งความรู้โดยการปรับกลยุทธ์เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจนั้น

สรุปได้ว่า อภิปัญญา หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อกระบวนการอ่านของตนเองซึ่งสามารถวางแผนทางเลือกใช้วิธีอ่านที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในขณะเดียวกันก็สามารถควบคุมการอ่านของตนเองได้ ฉะนั้นเมื่อทุกคนรู้จักการใช้อภิปัญญาในการอ่านแล้วจะทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพมากขึ้น และอภิปัญญานั้นเป็นกระบวนการทางปัญญา สามารถพัฒนาได้ตามประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาและยังสามารถฝึกฝนกันได้อีกด้วย

2. ขอบเขตของอภิปัญญา

ตามทฤษฎีอภิปัญญาของ อุทัย ภิรมย์ริน (2536, หน้า 8-14)สรุปได้ว่า ขอบเขตของอภิปัญญา มี 3 ส่วน คือ การรู้ตัว (Awareness) การติดตามดูแล (Monitoring) และการควบคุม (Regulating)

1. การรู้ตัว (Awareness) การติดตามดูแลและปรับกระบวนการของอภิปัญญา
อาศัยการรู้ตัวตนเองจะใช้ความรู้อะไรได้บ้าง กระบวนการดังกล่าว ได้แก่

1.1 การรู้งานที่จะทำ (Task Awareness) ผู้อ่านจะต้องรู้ว่าข้อสนเทศ

(Information) ส่วนใดที่มีความสำคัญพอที่จะทำความเข้าใจได้ และควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ ดังนั้นจึงอาศัยการวิเคราะห์บทอ่านและวิธีการอ่าน

1.2 การรู้กลวิธีที่จะใช้ (Strategy Awareness) การใช้ความรู้ความคิดในด้านนี้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานการณ์จะทำให้เขาจะรู้จักใช้ได้นาน

1.3 การรู้ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ (Performance Awareness) การรู้ผลการปฏิบัติ นับเป็นมิติที่ 3 ของการควบคุมการเรียนรู้และความเข้าใจ

2. การติดตามดูแล (Monitoring) การตรวจสอบความเข้าใจในระหว่างที่อ่าน มีวิธีการดังนี้

2.1 การอ่านตามจุดประสงค์เพื่อเป็นการกำหนดกรอบที่ความหมายที่จะทำให้เข้าใจข้อสนเทศใหม่ๆ

2.2 การตั้งคำถามด้วยตนเอง

2.3 การถอดความ

2.4 การย่อความ

2.5 การทำแผนผังแสดงใจความสำคัญของเรื่อง

คำถามที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องจะช่วยกระตุ้นความเข้าใจและเปิดเผยให้ทราบถึงความคลาดเคลื่อนเพียงชนิดหนึ่งของความหมาย สำหรับผู้อ่านหนังสือยังไม่เก่ง ซึ่งเข้าใจเรื่องไม่ชัดเจน นอกจากนี้การติดตามดูแลในเวลาอ่านจะรวมเอาบูรณาการของบุพสัญญาหรือความรู้เดิมพร้อมด้วยข้อสนเทศด้านเนื้อหา การเปรียบเทียบสาระสำคัญและส่วนขยายสาระสำคัญและกิจกรรมเชิงประเมิน เช่น การยืนยัน ข้อสันนิษฐาน และการคาดการณ์ล่วงหน้า เป็นต้น การรู้ผลการปฏิบัติดังกล่าวแล้วจะช่วยสร้างปัญหาตัวนี้ได้

3. การควบคุม (Regulating) กลวิธีนี้จะชดเชยเพื่อปรับทิศทางและแก้ไขความเข้าใจที่ผิดพลาดเรียกว่า Regulating เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ผู้อ่านจะอ่านซ้ำและค้นหาข้อมูลย้อนหลัง หรือไปข้างหน้า การตั้งคำถามด้วยตัวเอง การเทียบเคียงข้อสนเทศจากบทอ่านกับบุพสัญญา และการเปรียบเทียบใจความสำคัญในย่อหน้าต่างๆ กับรายละเอียดที่จะช่วยเก็บใจความสำคัญไว้เป็นการควบคุมพฤติกรรมกรรมการอ่านของตนเองได้

3. อภิปัญญากับการอ่าน

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ความหมายของกระบวนการอ่านได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก การอ่านไม่ใช่การคิดเพียงเพื่อรู้ โดยใช้เพียงทักษะใดทักษะหนึ่งเท่านั้น นักวิจัยให้ทรรศนะว่า การอ่านเป็นกระบวนการแปลความหมาย โดยใช้กลวิธีต่างๆ เข้ามาช่วยและในขณะเดียวกัน การอ่านยังต้องอาศัยการตระหนักรู้ และการควบคุมการใช้ความคิดของผู้อ่านเอง (นิลวรรณ สิทธิอาษา, 2539, หน้า 31)

บราวน์ (Brown, 1984, p. 707) อธิบายว่าการที่ผู้อ่านมีความสามารถและทักษะ การเรียนของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆตลอดจนสามารถควบคุมการเรียนของตนเองได้เป็นอภิปัญญา และได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างอภิปัญญากับการอ่าน ดังนี้

1. ผู้อ่านรู้ว่าเมื่อไรที่ตนเองรู้ การที่ผู้อ่านตรวจสอบระดับความเข้าใจของตนเอง นับว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะช่วยให้รู้ถึงข้อบกพร่องของตนเองและนำไปสู่การหาหนทางหรือกลวิธี มาแก้ไขก่อนหรือความไม่เข้าใจที่เกิดขึ้น

2. ผู้อ่านรู้ว่าตนเองรู้อะไร ผู้อ่านตระหนักถึงความรู้ที่ตนเองมีอยู่ และสามารถใช้ ความรู้นั้นได้ ซึ่งเป็นหนทางที่ทำให้ค้นพบว่าตนเองรู้อะไร และไม่รู้อะไรบ้าง

3. ผู้อ่านรู้ว่าจำเป็นต้องรู้อะไรบ้าง ผู้อ่านรู้ว่าต้องใช้ความรู้เฉพาะเรื่องใดบ้างที่จะช่วย ให้อ่านได้อย่างเข้าใจต้องแท้ และมีประสิทธิภาพ

4. ผู้อ่านรู้ประโยชน์ของการอ่านด้วยความกระตือรือร้น ผู้อ่านรู้ถึงกลวิธีในการอ่านต่างๆ แล้วสามารถนำกลวิธีเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

เบเกอร์ และบราวน์ (Baker and Brown, 1984, pp. 353 – 354) ให้ทัศนะว่า อภิปัญญา ประกอบด้วยกิจกรรม 2 ประเภท คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับปัญญา (Knowledge of Cognition) หมายถึง บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น รู้ว่ากลวิธีใดที่เหมาะสมที่จะใช้สำหรับบทอ่านนั้นๆ และรู้ว่าจะใช้ทักษะนั้นอย่างไร

2. กฎเกณฑ์ของปัญญา (Regulation of Cognition) หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ และการประเมินกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำไป ได้แก่ การวางแผนว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร การตรวจสอบว่างานที่ทำนั้นมีประสิทธิภาพเพียงไร การทดสอบ การพิจารณา ทบทวนและการ ประเมิน ซึ่งเป็นการประเมินผลว่าทักษะกลวิธีต่างๆ ที่ใช้ไปแล้วนั้นก่อให้เกิดผลและประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามบ้าง

หากพิจารณาผู้อ่านที่มีความสามารถในการอ่าน โดยให้ข้อสังเกตว่าผู้อ่าน เหล่านั้นมักตระหนักถึงการใช้กิจกรรมความรู้เกี่ยวกับปัญญาและควบคุมการใช้ทักษะนั้นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงออกในลักษณะการฝึกทักษะย่อยดังต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจกับจุดประสงค์ของการอ่านทั้งในลักษณะที่ชัดเจนและที่ แฝงอยู่

2. การค้นหารูปแบบหรือลักษณะสำคัญของสิ่งที่อ่าน

3. การมุ่งความสนใจเฉพาะจุดใหญ่มากกว่าจุดย่อย

4. การตรวจสอบกิจกรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจขึ้นหรือไม่

5. การตั้งคำถามตัวเอง งานกำลังดำเนินไปสู่เป้าหมายหรือไม่

6. การหาทางแก้ไขข้อบกพร่องหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น

ส่วน ครอส และปารีส (Cross and Paris, 1988, pp. 131–132) ให้คำอธิบายว่า ความรู้ของอภิปัญญาประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับปัญญา (knowledge about cognition) เป็นความรู้ถึงองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 การรู้ถึงลักษณะและสภาพ (declarative knowledge) เป็นความรู้ถึงลักษณะและสภาพของการอ่าน เป็นการเข้าใจว่าจะอะไรที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน

1.2 การรู้จักกระบวนการ (procedural knowledge) เป็นความรู้ว่าจะใช้ทักษะการอ่านอย่างไร

1.3 การรู้จักเงื่อนไข (conditional knowledge) เป็นความรู้ว่าเมื่อไรที่จำเป็นจะต้องใช้กลวิธีนั้นๆ และรู้ว่าทำไมกลวิธีต่างๆ จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจในการอ่าน

องค์ประกอบย่อยเหล่านี้เป็นอภิปัญญา เพราะองค์ประกอบของการคิดเกี่ยวกับสภาพของความรู้และประโยชน์ของความรู้

2. องค์ประกอบการบริหารตนเอง (self-manage component) ประกอบด้วยทักษะต่างๆ มากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึง การประเมินผล (evaluation) การวางแผน (planning) และการกำหนดเกณฑ์ (regulation)

2.1 ในการอ่านการประเมินผล หมายถึง การวิเคราะห์งานและวิเคราะห์ความสามารถของตนเองที่จะส่งผลไปสู่ความเข้าใจในการอ่าน

2.2 การวางแผน หมายถึงการเลือกสรรกลวิธีที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย

2.3 การกำหนดเกณฑ์ หมายถึง การควบคุมตรวจสอบกิจกรรมที่ทำในระหว่างที่อ่านเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์

อภิปัญญาในการอ่านนั้นได้รับผลมาจากความรู้ 4 ประเภท ได้แก่ บทอ่าน (Text) การงาน (Task) กลวิธี (Strategies) และลักษณะนิสัยของผู้เรียน (Learner' Characteristics) และยิ่งรวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างความรู้ 4 ประเภท ที่จะส่งผลไปสู่ความเข้าใจในการอ่านหรือผลของการเรียนด้วย

1. บทอ่าน (Text) เนื้อหาที่เป็นสื่อและอุปกรณ์สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจ และความจำที่บรรลุด้วยคำศัพท์ ความหมาย โครงสร้างของบทอ่าน ลีลาของผู้เขียน ความชัดเจน และความสอดคล้องต่อเนื่องของเนื้อหา ความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลที่เสนอไว้ในบทอ่าน ความยากง่าย แนวโน้ม หรือแนวทางเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องรู้เสมอจึงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. งาน (Task) งานแต่ละชนิดมีความหมายแตกต่างกันไป ความประสงค์ของผู้เรียนที่จะอ่านในสถานการณ์ต่างๆ ก็แตกต่างกันซึ่งจะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจปรับพฤติกรรมที่อ่าน กลวิธีในการอ่าน ความเร็วในการอ่านให้เหมาะสม สอดคล้องกับสิ่งที่อ่าน ซึ่งปรับตัวตามสภาพสิ่งที่อ่านนี้ต้องอาศัยการตรวจสอบตนเองและตรวจสอบบทอ่านด้วย

3. กลวิธี (Strategies) ผู้อ่านที่มีความสามารถในการอ่านจะต้องรู้จักใช้กลวิธีที่เหมาะสมที่จะช่วยให้อ่านอย่างเข้าใจ และสามารถจดจำข้อมูลจากบทอ่านได้เมื่อผู้อ่านไม่เข้าใจในสิ่งที่อ่าน ผู้อ่านเก่งจะใช้กลวิธีต่างๆ มาแก้ปัญหา ซึ่งกลวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหาได้แก่การจำปัญหานั้นไว้ในใจ และหวังว่าจะแก้ปัญหาได้ในอนาคต การอ่านบทอ่านซ้ำใหม่ การอ่านบทอ่านไปข้างหน้าเรื่อยๆ หรือการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ กลวิธีในการเรียนได้แก่ การจดบันทึก การขีดเส้นใต้ การเขียนโครงเรื่อง การสรุป โดยแท้จริงแล้วไม่ได้เป็นประโยชน์ในตัวเองเลย การสอนให้รายละเอียดและบอกว่าจะใช้กลวิธีนั้นๆ เมื่อไร ที่ไหน อย่างไร และใช้เพื่อจุดประสงค์ใดต่างหากที่เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ลักษณะนิสัยของผู้เรียน องค์ประกอบของอภิปัญญาในส่วนสุดท้ายคือการตระหนักรู้ ของผู้เรียนว่าตนเองมีลักษณะนิสัยอย่างไร ในส่วนนิสัยของผู้เรียนนี้ครอบคลุมถึงความรู้เดิมของผู้เรียน ความสามารถ ความเข้าใจ แรงจูงใจ ทักษะต่างๆ ความคุ้นเคยกับบทอ่านและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ตลอดจนสภาพการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเรียนและความเข้าใจในการอ่าน

สรุปได้ว่าอภิปัญญาเน้นหนักที่การตระหนักรู้ของผู้เรียนในการเรียนสิ่งต่างๆ และการที่ผู้เรียนสามารถควบคุมกิจกรรมการอ่านได้ด้วยตนเอง ความสามารถของผู้อ่านในการทำการตรวจสอบตนเองได้นั้นขึ้นอยู่กับความรู้ที่เป็นองค์ประกอบทั้ง 4 ชนิดของอภิปัญญา ได้แก่ บทอ่าน งาน กลวิธี และลักษณะนิสัยของผู้เรียน ที่มีอิทธิพลที่จะทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้

4. การสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา

การอ่านเป็นกระบวนการแปลความหมายโดยใช้กลวิธีต่างๆ เข้าช่วยและขณะเดียวกัน การอ่านยังต้องอาศัยการตระหนักรู้และการควบคุมการคิดของผู้อ่านเอง มีนักวิจัยหลายท่านได้ให้ทัศนะของอภิปัญญาดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญานั้น มีขั้นตอนการสอนตามรูปแบบของ อูทัย ภิรมย์ริน (2536, หน้า 11-14) แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การรู้ตัว (Awareness)
2. การติดตามดูแล (Monitoring)
3. ด้านการควบคุม (Regulating)

การรู้ตัว (Awareness)

1. การสร้างความรู้ตัวเกี่ยวกับงานที่จะทำ ในข้อนี้จะจัดให้นักเรียนอ่านข้อความที่มีข้อสนเทศเด่นชัด ซึ่งจะช่วยให้เขารู้ตัวว่ามีตัวชี้แนะอะไรบ้าง ในบทอ่าน และการวิเคราะห์คำถามเพื่อพิจารณาความสำคัญของเนื้อหา ถ้านักเรียนจับใจความสำคัญไม่ได้ครูควรจะเริ่มบท

อ่านที่แสดงสาระสำคัญเด่นชัดแล้วจึงให้อ่านข้อความที่อ้างถึงได้ ขั้นตอนต่อไปอาจจะกระทำได้อันนี้

1.1 การระดมสมอง (Brainstorming) เมื่อเด็กอ่านข้อความตอนสั้นๆ แล้วให้เข้าช่วยระดมสมองลงแผ่นป้ายหรือกระดานดำ แล้วให้เด็กอธิบายเหตุผลในการเลือกส่วนนั้นๆ

1.2 จัดหมวดหมู่ (Categorizing) เมื่ออภิปรายความสำคัญของเนื้อหาที่อ่านแล้วครูควรเขียนความสำคัญต่างๆ ไว้ภายใต้หัวข้อ ใจความหลัก , รายละเอียดสำคัญ และ ข้อความที่น่าสนใจ เรียงกันไว้ จากนั้นให้นักเรียนเลือกรายการที่บันทึกไว้แล้วนำมาจัดหมวดหมู่ให้ตรงกับหัวข้อ

1.3 สร้างเกณฑ์วัดความสำคัญ (Developing for importance) เมื่อเอาหัวข้อมาจัดหมวดหมู่แล้ว ครูให้นักเรียนพิจารณาว่า ข้อสนเทศกลุ่มใดที่เขาควรจะสนใจและเพราะเหตุใดจดบันทึกคำตอบลงบนกระดานดำ จากนั้นทำแผนภูมิโดยมี 2 หัวข้อคือ รูปแบบ และ ข้อสังเกต

1.4 เลือกข้อความที่สำคัญ (Selectively focusing attention) จากนั้นครูตั้งคำถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของเรื่องที่จะอ่านต่อไป ให้นักเรียนอ่านข้อความเพื่อค้นหาคำตอบแนะนำให้ใช้แผนภูมิ หัวเรื่อง “อะไรที่ควรสนใจ” เป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกเนื้อหาที่เขาควรจะอ่าน

1.5 ฝึกอ่านต่อไป (Continued practice) นักเรียนฝึกอ่านต่อไปโดยใช้วิธีการต่างๆ ควบคู่ไปกับบทอ่านที่ต้องการ จนกว่าจะสามารถค้นหาข้อสนเทศที่มีความสำคัญและนำมาฝึกอ่านได้ ให้เด็กทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ

2. การสร้างความรู้ตัวในกลวิธีในการเรียนมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ระดมสมอง (Brainstorming) ให้เด็กอ่านเนื้อหาเป็นตอนสั้นๆ แล้วให้เด็กอธิบายวิธีที่ตนเองใช้ในการอ่าน ครูเขียนวิธีการลงภายใต้หัวข้อ 2 หัวข้อ คือ กลวิธีที่ลงปฏิบัติจริง และ กลวิธีที่คิดทำอยู่ในใจ กลวิธีที่ทำจริง ได้แก่ การขีดเส้นใต้คำหรือข้อความที่สำคัญ การจดบันทึก การทำเค้าโครงเรื่อง และการทำไดอะแกรมสาระสำคัญ ส่วนกลวิธีที่ใช้ความคิดหรือทำอยู่ในใจเป็นการใช้สมอง เช่น การทบทวน การเชื่อมโยงข้อสนเทศใหม่ๆ เข้ากับแนวคิดของเรื่องที่อ่าน และความรู้เดิมของผู้อ่าน การทบทวน การจดบันทึก เป็นต้น หลังจากระดมสมองแล้วให้นักเรียนอภิปรายว่า เขาใช้กลวิธีนี้อย่างไร และมีประโยชน์อย่างไร

2.2 การประเมินตนเอง (Self-assessment) ครูจัดทำแผนปลิวอธิบายกลวิธี การเรียนทั้งหมดที่นักเรียนใช้ในเวลาอ่านข้อความยาวๆ แล้วถามให้เด็กคิดว่าเขาใช้กลวิธีเหล่านั้นอย่างไร ใช้เมื่อไร และใช้อย่างไร

2.3 เปรียบเทียบกลวิธีที่ใช้ในการเรียน (Comparing strategy use) ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อเปรียบเทียบผลของการประเมินตนเอง และอภิปรายว่าทำไมจึงใช้กลวิธีนั้นๆ

2.4 เอกภพวิธีที่ใช้ได้ผลมาเสนอต่อ (Teaching effective strategy use) ครูนำนักเรียนสนทนาเรื่องภพวิธีที่ใช้ได้ผลเริ่มจากการรู้ตัวในงานที่ทำ ปัญหาเรื่อง วิธีการ เวลาและเหตุผลที่ใช้วิธีการต่างๆ กัน

3. การสร้างความรู้ตัวในผลการปฏิบัติ

3.1 วิเคราะห์ผลการเรียน (Analyzing performance) นักเรียนอภิปรายผลการเรียนหลังจากใช้ภพวิธีต่างๆ แล้วว่าภพวิธีนั้นๆ ช่วยให้นักเรียนอ่านได้มากเพียงใด และตนเองรู้ได้อย่างไรว่าอ่านได้ เมื่ออ่านข้อความจบแล้วให้เด็กตอบคำถามสั้นๆ ประมาณ 5-10 คำถาม ให้นักเรียนตอบคำถามโดยไม่ต้องย้อนกลับไปอ่านข้อความเดิมอีกแล้วดำเนินการขั้นต่อไป

3.1.1 วัดความเชื่อมั่นในคำตอบของตนเอง มีหัวข้อที่เขียนไว้ว่า “ผลที่คาดว่าจะตอบได้” โดยให้กาเครื่องหมาย (+) หน้าข้อที่คิดว่าคำตอบถูก และกาเครื่องหมาย (-) หน้าข้อที่คาดว่าจะตอบผิด

3.1.2 เฉลยคำตอบให้เด็กเขียนในหัวข้อ 2 ผลการตอบคำถาม ถ้าคำตอบถูกให้กา (+) ถ้าคำตอบผิดให้กา (-)

3.1.3 รวมยอดข้อที่คาดการณถูก ได้แก่ข้อที่คาดว่าจะถูกหรือผิดและผลออกมาตรงกัน เป็นการยืนยันว่าตนเองคาดการณได้แม่นยำเพียงใด แล้วนับจำนวนข้อที่ตอบถูกจริงๆ เป็นคะแนนการรู้ตัวในผลการเรียน (PAS Performance Awareness Score) ซึ่งแสดงผลรวมของการรู้คาดการณผลการเรียน และผลการเรียนจริงๆ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กอยากอ่านมากขึ้น

3.2 การเพิ่มพูนความสามารถในการตอบคำถาม (Increasing test success) ให้นักเรียนเล่าว่าเขาจะเพิ่มคะแนน “PAS” ได้อย่างไร การคาดการณคำตอบของตนเองว่าถูกหรือผิดในการทดสอบ จะช่วยให้นักเรียนสำรวจตนเองว่ารู้หรือไม่ รู้เรื่องทีอ่านมากนักน้อยเพียงใด จากนั้นก็ตรวจดูว่าตอบผิดข้อใดบ้าง ลองค้นหาคำตอบที่ถูกจากเรื่องทีอ่าน ครูถามต่อไปว่า “เธอมีวิธีตรวจสอบอย่างไรว่าเธอเข้าใจ และจำเรื่องทีอ่านก่อนตอบคำถาม” คำถามเช่นนี้จะกระตุ้นให้เด็กรู้จักถามตนเองในระหว่างอ่านและอ่านทบทวน จากนั้นก็ให้เปรียบเทียบคำตอบกับเนื้อเรื่องทีอ่าน

การติดตามดูแล (Monitoring)

กิจกรรมด้านนี้อาจทำได้ 2 ลักษณะคือ ครูเป็นผู้นำทางและนักเรียนติดตามดูแลตนเอง กิจกรรมที่ใช้ฝึกในการวัดผลตนเอง อาจใช้ได้ทั้งครูและนักเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. ครูเป็นผู้นำทาง (Teacher-directed monitoring) ให้ทำกิจกรรมดังนี้

1.1 ตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง ให้นักเรียนตอบคำถามความเข้าใจในการอ่านแบบปรนัยหรือตอบสั้นๆ ให้เด็กตอบคำถาม แล้วครูเฉลยคำตอบ

1.2 ให้นักเรียนทบทวนความรู้เดิมกับเนื้อหาทีอ่าน

1.3 ให้นักเรียนค้นหาในความสำคัญแต่ละย่อหน้า แล้วเอาใจความในแต่ละย่อหน้า มาเทียบกัน

1.4 ให้นักเรียนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับใจความสำคัญและแก่นของเรื่อง (Theme)

1.5 ให้นักเรียนทำนายเรื่องที่กำลังอ่าน แล้วครูเขียนโครงเรื่องหรือลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง เพื่อนำมาเทียบกับที่เด็กทำนายไว้

2. นักเรียนติดตามดูแลตนเอง (Self-monitoring by student)

2.1 นักเรียนตั้งคำถามคล้ายกับที่ครูตั้งแล้วตอบคำถามนั้น

2.2 ถอดความประโยคหน้าจากแต่ละย่อหน้าของเรื่องที่อ่านและเขียนใจความสำคัญที่ครูแนะนำไว้เสียใหม่

2.3 ทำเค้าโครงเรื่องหรือสรุปรายละเอียดสำคัญของเรื่องที่อ่าน

2.4 เขียนไดอะแกรมหรือแผนผังของเรื่องที่อ่าน เพื่อแสดงใจความสำคัญ

2.5 การประเมินตนเองจากเรื่องที่อ่าน โดยการคาดการณ์ถึงผลการตอบคำถาม แล้วนำมาเทียบกับคำตอบที่ครูเฉลยให้

2.6 ใช้กลวิธีต่างๆ ในการทำความเข้าใจในเนื้อเรื่อง และเลือกวิธีที่จะช่วยให้อ่าน เข้าใจได้ดีกว่า

ด้านการควบคุม (Regulating)

นักเรียนสามารถควบคุมวิธีการอ่านของตนเองได้เมื่อพบปัญหาในขณะที่อ่านหนังสือ เช่น ไม่สามารถบอกใจความสำคัญของเรื่องได้ หรือไม่สามารถเลือกรายละเอียดของเรื่องได้ เป็นต้น เขาอาจจะเลือกใช้วิธีการใหม่ๆ แทนวิธีที่ใช้แล้วไม่ได้ผล กิจกรรมต่อไปนี้จะช่วยให้เด็กฝึกการควบคุมการอ่านของตนเอง

1. อ่านทบทวนเนื้อเรื่องหลายๆ เที้ยว

2. ตั้งคำถามเอง

3. เทียบเนื้อเรื่องกับความรู้เดิมที่มีอยู่

4. เปรียบเทียบใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้า เทียบใจความสำคัญกับรายละเอียดของเรื่องในแต่ละย่อหน้า และเทียบใจความสำคัญของเรื่องกับรายละเอียดทั้งเรื่อง จากขั้นตอนการสอนดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนจะเรียนรู้หรืออ่านได้อย่างดีก็ต่อเมื่อเขารู้จักตนเอง รู้ว่ามีความสามารถเพียงใด รู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้างในเวลาเรียน และรู้ผลการเรียน การรู้ตัวเหล่านี้เรียกว่าอภิปัญญา กิจกรรมการเรียนที่ล้มเหลวเพราะนักเรียนไม่รู้จักใช้วิธีที่เหมาะสมกับเวลา โอกาส และเนื้อหาที่เรียน การฝึกให้รู้จักควบคุมตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการเรียนหรือการอ่านเป็นกิจกรรมเฉพาะตัว ครูผู้สอนเป็นแต่เพียงนำทางเท่านั้น ผู้เรียนต้องเรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการฝึกอ่านโดยอาศัยแนวทางอภิปัญญาจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นนักอ่านที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิดในเรื่องกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (Metacognitive strategy) นักจิตวิทยาเชิงอภิปัญญา ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้เอาไว้ ดังนี้

1. ความหมายของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้

กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ หรือความรู้ในกระบวนการเรียนรู้ การวางแผนการเรียน การตรวจสอบการเรียนรู้ ในขณะที่กระบวนการเรียนรู้กำลังดำเนินการอยู่ หรือการประเมินผลในกระบวนการเรียนรู้ของตนเองหลังจากที่ทำการงานเสร็จสิ้นแล้ว (O'Malley and Chamo, 1990, p. 230) กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการรับรู้เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้แบบอภิปัญญา (Metacognition) ผู้เรียนที่มีกลวิธีประเภทนี้ จะรู้จักสร้างหลักเกณฑ์หรือควบคุมตนเองในการเรียนรู้ รูบิน (Rubin, 1987, p. 25) และรู้จักเลือกใช้กลวิธีทางอภิปัญญาอื่น ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการแก้ปัญหาภาระงาน และตรวจสอบความเข้าใจของตน สลาวิน (Slavin, 1991, pp. 174-177) ตัวอย่างของผู้เรียนที่จัดได้ว่ามีพฤติกรรมในการใช้กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ เช่นผู้เรียนคนหนึ่งพบว่า ตนเองกำลังประสบกับปัญหาในการเรียนเรื่อง A มากกว่าเรื่อง B หรือเห็นว่าตนควรจะต้องทบทวนข้อมูลเกี่ยวกับ C เสียก่อน ก่อนที่จะลงความเห็นว่าข้อมูลเกี่ยวกับ C นั้น เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง หรือการที่ผู้เรียนคนหนึ่งรู้จักพิจารณาคัดเลือกแต่ละตัวในแบบทดสอบทางภาษานิตแบบเลือกตอบอย่างถี่ถ้วนก่อนที่จะตัดสินใจว่า ตัวเลือกใดเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุด หรือในกรณีที่ผู้เรียนบางคนตระหนักว่าตนเองนั้น ควรจะต้องทำบันทึกเกี่ยวกับเรื่อง D มิฉะนั้นอาจจะลืมข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับ D ที่เรียนไปแล้วได้ ฟลาวเวลล์ (Flavell, 1988, pp. 30-31)

2. องค์ประกอบของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ดังที่บราวน์ (Brown, 1990, p.105) ได้แก่

2.1 ความรู้ในการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ (Metacognitive Knowledge)

เป็นกลุ่มข้อเท็จจริงต่างๆ ที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้เรียนจะนำข้อเท็จจริงเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ แสวงหาความรู้ และทักษะอื่นๆ ความรู้ในการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ จำแนกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

2.1.1 ความรู้ด้านบุคคลเป็นความรู้ที่อ้างอิงถึงความเชื่อมโยงที่มีอยู่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นคุณสมบัติของตนเองและของบุคคลผู้อื่น อาทิเช่น ผู้เรียนทราบว่าตนเองเรียนอะไรได้ดีที่สุด และมีวิธีการเรียนอย่างไรผู้เรียนอาจจะรู้ว่าตนเองสามารถจดจำสถานที่ วันที่ อยู่ในชั้นพอใช้แต่สามารถจดจำเกี่ยวกับบุคคลได้ดี หรือทราบว่าตนเองนั้นเรียนรู้โดยใช้วิธีการฟังได้ดีกว่าวิธีการอ่าน เป็นต้น

2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับภาระงาน เป็นความรู้ในแง่มุมมองต่างๆ ที่ผู้เรียนมีเกี่ยวกับภาระงานที่จะต้องเรียนรู้เพื่อช่วยให้การเรียนรู้ของตนบรรลุผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ

เช่น การที่ผู้เรียนทราบว่าคำกริยาใด ๆ นั้นเป็นเรื่องที่ง่าย หากคำเหล่านั้นมีความหมายและเป็นคำที่ผู้เรียนคุ้นเคย และรู้ว่าจำได้ง่ายขึ้นถ้าคำในชุดนั้นๆ มีความหมายที่เกี่ยวข้องกัน เป็นต้น

2.1.3 ความรู้ในกลวิธีการเรียนรู้ เป็นความรู้ที่ผู้เรียนมีเกี่ยวกับกลวิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับภาระงานแต่ละประเภท และมีความรู้ในการที่จะเลือกใช้วิธีการเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ทักษะในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (Regulatory skills) เป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลำดับขั้นของกระบวนการดังนี้

2.2.1 ขั้นเตรียมการวางแผนการเรียนรู้ (Pre-planning) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนคาดเดาและวางแผนเกี่ยวกับปัจจัยและวิธีการต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในภาระงานที่จะต้องเผชิญ เช่น การตัดสินใจหรือการกำหนดจุดประสงค์ของภาระงาน การเลือกปัจจัยและระเบียบวิธีต่างๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ เป็นต้น

2.2.2 ขั้นวางแผนในขณะที่ปฏิบัติงาน (Planning in action) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะทำการตรวจสอบข้อผิดพลาด ประเมินผลการเรียนรู้ของตนตลอดจนปรับแผนกระบวนการเรียนรู้หากพบว่ากระบวนการต่างๆ ที่ตนได้เลือกนำมาใช้นั้น ไม่สามารถช่วยให้การเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.3 ประเภทของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ การจัดแบ่งประเภทของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้นั้นจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักจิตวิทยา และนักการศึกษาแต่ละท่าน อย่างไรก็ตามการจัดแบ่งนั้นได้วางอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างแล้วแต่ต้น ในที่นี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างการจัดแบ่งประเภทของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของอ็อกซ์ฟอร์ด (Oxford, 1990, pp. 135-140) เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในบริบทของการเรียนรู้ภาษา

2.3.1 ประเภทของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของซาโมท์ จำแนกออกเป็น 7 ประเภทดังนี้

1) การวางแผนการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อตัดสินใจว่าตนเองต้องการเรียนรู้สิ่งใด และดำเนินการเรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด อาทิเช่น วิธีการอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อจับใจความสำคัญของเรื่องอย่างรวดเร็ว การอ่านสิ่งที่คาดว่าจะได้ยินในกิจกรรมการเรียนมาล่วงหน้า หรือการที่ผู้เรียนวางแผนงานเขียนทั้งชิ้นก่อนที่จะลงเขียนทั้งในระดับประโยคและระดับข้อความต่อเนื่อง

2) การบังคับตนเองให้พุ่งความสนใจไปที่บทเรียน (Directed attention) หมายถึง การตัดสินใจล่วงหน้าล่วงหน้าว่าจะให้ความสนใจต่อภาระงานตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโดยที่ไม่เบนความสนใจไปยังเรื่องอื่นๆ ที่นอกเหนือจากบทเรียน

3) การเลือกให้ความสนใจเป็นบางเรื่อง หมายถึง การที่ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้าว่าจะให้ความสนใจต่อส่วนไหนของบทเรียนเป็นการเฉพาะ อาทิเช่น การอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อเจาะหาข้อมูลที่ต้องการ หรือการมุ่งไปที่เครื่องหมายผูกพันความ (Discourse markers) เพื่อช่วยให้เข้าใจบทอ่าน เช่น เครื่องหมายผูกพันความที่แสดงเหตุผล Causes produces because หรือ Consequently เป็นต้น

4) การจัดการเรียนรู้ของตนเอง หมายถึง การที่ผู้เรียนทำความเข้าใจสภาพหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่เห็นว่าจะช่วยให้การเรียนรู้ของตนประสบความสำเร็จ

5) การตรวจสอบการใช้ภาษาของตนเอง หมายถึง การตรวจสอบการทำความเข้าใจหรือการแก้ไขความเข้าใจผิดพลาดของตนเองให้ถูกต้อง เช่น การแก้ไขข้อผิดพลาดในการใช้ภาษาของตนให้ถูกต้องโดยพิจารณาถึงทำเนียบภาษาที่เกี่ยวข้อง การพิจารณา กลวิธี การเรียนรู้ที่ตนเลือกนำมาใช้ว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด หรือการตรวจการใช้ภาษาที่ได้เรียนผ่านมาแล้วซ้ำอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

6) การบ่งชี้ปัญหา (Problem Identification) หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนค้นหาจุดบกพร่องในการเรียนรู้ภาษา หรือการบ่งชี้ถึงแง่มุมต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ภาษา

7) การประเมินตนเอง หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองว่าประสบความสำเร็จเพียงใด และประเมินความรู้ทางภาษาลดลงจนการใช้กลวิธีการเรียนรู้ อีกทั้งยังรวมถึงการประเมินความสามารถของตนเอง ที่จะกระทำการงานทางภาษา อาทิ เช่น การประเมินว่าตนเองมีความรู้ในภาษาที่ 2 มากน้อยเพียงใด ทั้งในระดับคำ วลี ประโยค หรือในระดับของความหมาย (Concept level)

2.3.2 ประเภทของกลวิธี การควบคุมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของรีเบคกา แอล อ็อกซ์-ฟอร์ด จำแนกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) การมุ่งหาจุดสำคัญของการเรียน (Centering your learning) ได้แก่ การคาดการณ์ล่วงหน้าแล้วโยงเข้ากับสิ่งที่เรียนรู้มาแล้ว กลวิธีประเภทนี้ผู้เรียนสามารถทำให้สำเร็จได้หลายวิธีแต่ที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ว่าจะอะไรคือจุดประสงค์ของกิจกรรมการสร้างวงศัพท์ที่จำเป็น ที่อาจเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียนและการสร้างความเชื่อมโยงต่อกัน

การให้ความสนใจต่อบทเรียน (Paying Attention) หมายถึง การตัดสินใจล่วงหน้าที่จะให้ความสนใจโดยทั่วไปต่องานทางภาษา โดยไม่สนใจต่อสิ่งรบกวนอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน และหรือการให้ความสนใจเป็นบางเรื่องหรือรายละเอียดต่างๆ ตามสถานการณ์

การชะลอการฝึกพูดเพื่อเน้นทักษะการฟัง (Delay Speech Production to Focus on Listening) หมายถึง การตัดสินใจล่วงหน้าในส่วนของผู้เรียนที่จะชะลอการฝึกพูดจนกว่าจะแน่ใจว่าทักษะการฟังของตนพัฒนาดีขึ้น

2) การจัดการและการวางแผนการเรียนรู้ (Arranging and planning your learning) เป็นกลวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบ และวางแผนการเรียนรู้ของตน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการเรียนภาษามากที่สุดโดยมีวิธีการดังนี้

การค้นหาเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ (Finding out about language task) หมายถึง ความพยายามของผู้เรียนที่จะค้นพบวิธีการเรียนรู้ เช่น โดยการอ่าน การพูดคุยกับเพื่อนๆ แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาช่วยปรับปรุงการเรียนภาษาของตน

การจัดระเบียบ (Organizing) หมายถึง การทำความเข้าใจและใช้ภาวะอารมณ์ต่างๆที่นำมาโยงเข้ากับการเรียนภาษาใหม่ การจัดตารางเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น อุณหภูมิ เสียง แสง เป็นต้น

การตั้งเป้าหมายและจุดประสงค์ (Setting goals and objectives) หมายถึง การตั้งจุดมุ่งหมายทางการเรียน ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายระยะยาว หรือการตั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้น

การระบุจุดมุ่งหมายของภาระงานทางภาษา (Identifying the purpose of language task) หมายถึง การตัดสินใจจุดมุ่งหมายเฉพาะสำหรับภาระงานทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับการฟัง การอ่าน การพูดหรือการเขียน อาทิเช่น การฟังวิทยุเพื่อที่จะหาข่าวล่าสุดเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนใบหุ้นที่มีการซื้อขายกันในตลาดหุ้น การอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน การพูดกับพนักงานเก็บเงินเพื่อที่จะซื้อตั๋วรถไฟ การเขียนเพื่อชักชวนเพื่อไม่ให้ทำสิ่งที่ไม่ดี เป็นต้น

การวางแผนเพื่อภาระงานทางภาษา (Planning for a language task) หมายถึง การวางแผนสำหรับส่วนต่างๆ ของภาษาและหน้าที่ที่จะเป็นต่อภาระงาน หรือสถานการณ์ทางภาษาที่ได้คาดไว้ เช่น การอธิบายให้เห็นเกี่ยวกับงานหรือสถานการณ์ การกำหนดปัจจัยที่จำเป็นต่อการเรียน การตรวจสอบแหล่งข้อมูลทางภาษาของบุคคล เป็นต้น

การหาโอกาสในการฝึกภาษาเพิ่มเติม (Seeking practice opportunities) หมายถึง การหาโอกาสในการฝึกภาษาใหม่ในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ เช่น การออกไปดูภาพยนตร์ที่ใช้ภาษาที่เรียน การไปงานสังสรรค์ที่ต้องใช้ภาษาที่ 2 ฯลฯ

3) การประเมินผลการเรียนของตนเอง (Evaluating your learning) ได้แก่ การตรวจสอบการเรียนรู้ (Self-monitoring) หมายถึง การบ่งชี้ข้อผิดพลาดในความเข้าใจหรือการผลิตภาษาใหม่ การระบุว่าข้อผิดพลาดใดเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดความสับสน การพยายามกำจัดข้อผิดพลาดต่างๆ เป็นต้น

การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Evaluation) หมายถึง การประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ภาษาใหม่ โดยการตรวจสอบดูว่า ผลการเรียนในปัจจุบันดีกว่าที่ผ่านมาหรือไม่

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเกี่ยวกับกลวิธีควบคุมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของนักจิตวิทยาหลายๆ ท่าน พอสรุปได้ว่า กลวิธีควบคุมการเรียนรู้หมายถึง

กลวิธีต่างๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน โดยช่วยให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กล่าวคือ ช่วยให้มีความรู้เกี่ยวกับการรับรู้ในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในส่วนบุคคล งาน และกลวิธีการเรียนรู้ชนิดต่างๆ ตลอดจนมีทักษะในการควบคุมบริหารการเรียนรู้ของตนเอง อาทิเช่น รู้จักวางแผน ตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้จากการใช้กลวิธีการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อจะนำไปสู่การปรับแผนที่วางไว้ หากผลการเรียนรู้ที่ออกมาไม่เป็นที่น่าพอใจ

2.4 ความสำคัญของกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ที่มีต่อการอ่าน ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ถึงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้ถึงธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้และการควบคุมกระบวนการเหล่านั้น เพื่อให้ผู้เรียนรู้ถึงธรรมชาติของกระบวนการเรียนรู้และการควบคุมกระบวนการเหล่านั้น เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาภาระงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากแนวความคิดนี้ได้มีนักจิตวิทยาการศึกษา นำมาอธิบายในบริบทของการอ่านโดยแสดงให้เห็นถึงส่วนสำคัญขององค์ประกอบในการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้แต่ละส่วนดังนี้ ครอสส์ และปารีส (Cross and Paris, 1988, pp. 131-132)

2.4.1 กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการอ่าน โดยจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ความรู้เชิงเนื้อหา (Declarative Knowledge) หมายถึง การรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ และเงื่อนไขต่างๆ ของการอ่าน รู้และเข้าใจว่าอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการอ่าน

2) ความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural Knowledge) หมายถึง การรู้วิธีใช้กลวิธีต่างๆ ในการอ่าน

3) ความรู้เชิงเงื่อนไข (Conditionl Knowledge) หมายถึง การรู้ว่า จะใช้กลวิธีนั้นๆ เมื่อไร และทำไมจึงต้องใช้กลวิธีดังกล่าว

2.4.2 กลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนบริหารการเรียนรู้ของตนเองได้ กล่าวคือ

1) รู้จักประเมินเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน เช่น มีการวิเคราะห์ ภาระงานทางภาษา ตลอดจนความสามารถของตนเอง

2) รู้จักวางแผนการเรียนรู้ เช่น มีการเลือกสรรกลวิธีที่จะนำมาใช้ในการอ่าน

3) รู้จักกำหนดและควบคุมกระบวนการเรียนรู้ เช่น มีการตรวจสอบกิจกรรมต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติการอ่าน

แนวความคิดข้างต้นได้สอดคล้องกับข้อสรุปของเบคเคอร์ และบราวน์ (Baker and Brown, 1984, p. 354) ซึ่งทั้งสองท่านได้ศึกษาไว้เกี่ยวกับพฤติกรรมการอ่าน กล่าวคือผู้อ่านที่อ่านเก่งจะมีพฤติกรรมการอ่านดังต่อไปนี้

1. ทำความเข้าใจจุดประสงค์การอ่านอย่างถี่ถ้วน
2. ค้นหารูปแบบหรือลักษณะสำคัญของสิ่งที่อ่าน
3. มุ่งความสนใจเฉพาะจุดใหญ่มากกว่าจุดย่อย
4. มีการตรวจสอบกิจกรรมที่ได้กระทำลงไปว่าทำให้เกิดความเข้าใจเพิ่มขึ้นหรือไม่
5. ตั้งคำถามถามตนเองว่างานที่ทำอยู่นั้นกำลังมุ่งไปสู่จุดหมายหรือไม่
6. หาทางแก้ไขข้อบกพร่องหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น

ในขณะที่ผู้อ่านที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ หรือผู้อ่านที่อ่านไม่เก่งมักจะมีปัญหาในเรื่องต่อไปนี้ มิลเลอร์ (Miller, 1990, p. 180)

1. มีปัญหาในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ในการอ่าน
2. มีปัญหาในการตรวจสอบกลวิธีในการอ่านประเภทต่างๆ ที่ใช้กับเป้าหมายในการอ่านที่แตกต่างกัน
3. มีปัญหาในการพิจารณาว่าข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่นั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร

4. มีปัญหาในการประเมินเนื้อหาในบทอ่าน
5. มีความบกพร่องในการทำความเข้าใจ
6. มีปัญหาในการระบุข้อมูลที่สำคัญในข้อความที่อ่าน
7. มีปัญหาในการตัดสินใจพิจารณาว่าจะทำความเข้าใจบทอ่านได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นหากอิงจากแนวความคิดและข้อสรุปข้างต้นอาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการควบคุม กระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้อ่านอ่านบทอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักรู้ถึงกระบวนการอ่าน และรู้ว่ากระบวนการทางอภิปัญญาใดบ้างเป็นสิ่งที่จำเป็น และนอกจากนี้ยังจะช่วยให้ผู้เรียน รู้จักตรวจสอบการอ่านของตนว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ในขณะที่อ่านมากกว่าที่จะคอยจนกระทั่งอ่านจบพร้อมกับความไม่เข้าใจ

ด้วยเหตุนี้จึงมีนักจิตวิทยาการเรียนรู้หลายท่าน ได้พยายามหาวิธีการที่จะช่วยฝึกกลวิธีการควบคุมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อาทิเช่น วิธีการอ่านแบบ SQ4R ของ โทมัสและโรบินสัน (Thomas and Robinson, 1972, p. 207) วิธีการอ่านแบบ Reciprocal Teaching ของสลาบินซึ่งประยุกต์มาจากของ สลาบิน (Slavin, 1991, p. 175) แบบ Semantic Mapping แบบ Experience –Text-Relationship Method

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการฝึกกระบวนการเรียนรู้แบบอภิปัญญา โดยการใช้แผนการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา โดยมี 3 ส่วน การรู้ตัว การติดตามดูแล การควบคุม มาเป็นเครื่องมือในการทดลอง เพื่อศึกษาว่าการฝึกกลวิธีดังกล่าวจะมีผลกระทบอย่างไรต่อความสามารถในการอ่านของผู้เรียน เนื่องจากกลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึง

ธรรมชาติของการอ่าน กล่าวคือ ช่วยให้ผู้อ่านเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของประสบการณ์เดิมที่มีต่อการอ่าน จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำความเข้าใจสิ่งที่อ่านได้ดีขึ้น

จากขั้นตอนการสอนดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า นักเรียนจะเรียนรู้หรืออ่านได้อย่างดี ก็ต่อเมื่อเขารู้จักตนเอง รู้ว่ามีความสามารถเพียงใด รู้ว่าจะต้องทำอะไรบ้างในเวลาเรียนและรู้ผลการเรียน การรู้ตัวเหล่านี้เรียกว่าอภิปัญญา กิจกรรมการเรียนที่ล้มเหลวเพราะนักเรียนไม่รู้จักใช้วิธีที่เหมาะสมกับเวลา โอกาส และเนื้อหาที่เรียน การฝึกให้รู้จักควบคุมตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการเรียนหรือการอ่านเป็นกิจกรรมเฉพาะตัว ครูผู้สอนเป็นเพียงผู้นำทางเท่านั้น ผู้เรียนต้องเรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการฝึกโดยอาศัยแนวทางอภิปัญญาจะช่วยให้ผู้เรียนเป็นนักอ่านที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการอ่านที่มีต่อการเรียน นำความเข้าใจที่ได้จากการอ่านไปใช้อย่างคุ้มค่า

การสอนแบบปกติ

1. ความหมายของการสอนแบบปกติ

การสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดกิจกรรมการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่จัดขึ้นในวิทยานาฏศิลป์ลพบุรี ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนตามหลักสูตรการสอนแบบปกติ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดแนวคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่ไปกับการบรรยายของครู ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างปกติ เริ่มจากสนทนา ชักถาม การทนายปัญหา การบรรยายของครูแล้ว แบ่งกลุ่มระดมความคิดหาข้อสรุปร่วมกัน แล้วนำเสนอผลงาน จากนั้นก็ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ติชมงานที่นำเสนอ และฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคล สื่อการเรียนรู้เป็นการเขียนคำหรือข้อความบนกระดานดำเป็นส่วนใหญ่ มีของจริงที่หาได้บริเวณใกล้เคียง และใบความรู้ ใบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ

2. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบปกติ

การสอนแบบปกติ เป็นการสอนที่จัดขึ้นในวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 2.1 การเรียนการสอนยึดหลักสูตร โดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก
- 2.2 กำหนดเวลาเรียนแน่ชัดใช้เวลาเรียนพร้อม ๆ กันทั้งกลุ่ม
- 2.3 เน้นการตอบสนองความต้องการของกลุ่ม
- 2.4 ใช้ตำรา แบบฝึกหัด เป็นอุปกรณ์ในการสอนเป็นสำคัญ
- 2.5 จำกัดขอบเขตการเรียนรู้
- 2.6 สอนโดยวิธีบรรยายหรือสาธิตเป็นหลัก

2.7 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบกว้างๆ

2.8 เกณฑ์การวัดขึ้นอยู่กับบุคคล

2.9 การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจะแยกออกจากการสอนและเกิดขึ้นเกือบตลอดเวลาในช่วงของการทดสอบ

2.10 ยึดถือคะแนนสอบเป็นหลัก

3. การสอนอ่านแบบปกติ

มีขั้นตอนการสอนแบบปกติ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเรียน โดยครูกระตุ้นให้เกิดความสนใจด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การทายปัญหา ชักถาม ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา ฯลฯ

3.2 ขั้นสอน เป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีต่างๆ เช่น ครูเสนอบทเรียนใหม่โดยสนทนาชักถาม แล้วให้นักเรียนศึกษาในบทเรียนหรือหนังสือเสริมบทเรียนหลังจากนั้นร่วมกันอภิปรายในกลุ่ม ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในแผน การสอน เช่น ดำเนินการทดลอง การอภิปราย การเสนอผลงานการทดลอง

3.3 ขั้นสรุปผลและนำประเมินผล เป็นการสรุปเนื้อหาหลักและความคิดรวบยอดของบทเรียนโดยครูเลือกใช้กิจกรรมสรุปในลักษณะต่างๆ เช่น ให้นักเรียนรายงานผลการทดลองหน้าชั้นเรียน ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายผลการทดลองร่วมกัน การสังเกตและการตอบคำถาม การให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดเป็นการตรวจสอบพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ของการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง

จากที่กล่าวมานี้วิธีการสอนแบบปกติจะยึดหนังสือหรือตำราเป็นหลัก ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเองไม่มีโอกาสสัมผัสกับชีวิตที่เป็นธรรมชาติ และนักเรียนไม่กล้าแสดงออก จะเห็นว่าการสอนแบบปกติครูจะมีบทบาทแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น

แผนการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือแนวทางในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม แผนการจัดการเรียนรู้ที่นิยมใช้ในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ คือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย เขียนโดยใช้หัวข้อเรื่องตามที่กำหนดมากำกับ แต่การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนจะเขียนเป็นเชิงบรรยายกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้โดยไม่ระบุชัดเจนว่านักเรียนทำอะไร

2. แผนการจัดการเรียนรู้แบบตาราง เขียนโดยใช้หัวข้อเรื่องตามที่กำหนดมาบรรจุลงในตาราง

3. แผนการจัดการเรียนรู้แบบพิศดาร เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดขั้นตอนมากขึ้น การลำดับกิจกรรมเรียนการสอนแยกเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนแยกเป็นกิจกรรมที่ครูปฏิบัติและสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติซึ่งสอดคล้องกัน สำลี รักสุทธิ (2545, หน้า 36)

2. ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 , หน้า 2) ได้กล่าวว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมตัวล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอนการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัด และการประเมินผลตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็น

3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจเป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

4. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการได้

สงบ ลักษณะ (2533 ,หน้า 3-4) ได้กล่าวถึงผลดีของการทำแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีการวางแผน วิธีสอน วิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง

2. ช่วยให้ครูมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้สะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และสอนได้ทันเวลา

3. เป็นผลงานวิชาการที่เผยแพร่เป็นตัวอย่างได้

4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้มาสอนแทนในกรณีที่ผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนได้

ปราณี บุญชุ่ม (2536, หน้า 39-40) ได้กล่าวว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียน ที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการผสมผสานเนื้อหา สาร และจุดประสงค์การเรียนรู้จากหลักสูตร ผสมกับหลักจิตวิทยาการศึกษา นวัตกรรม การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนปัจจัยอำนวยความสะดวกของโรงเรียน สภาพปัญหา ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและทรัพยากรท้องถิ่น

2. ช่วยให้ครูมีคู่มือที่ทำด้วยตนเองไว้ล่วงหน้า ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ครบถ้วน สอดคล้องกับเวลาในแต่ละภาคเรียน ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการสอนมากยิ่งขึ้น

3. ส่งเสริมให้ครูใฝ่ศึกษาหาความรู้ในหลักสูตร แนวการสอน การจัดหาสื่อประกอบการสอน ตลอดจนวิธีวัดและประเมินผล

4. ใช้เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง เสนอแนะแก่บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ กรมวิชาการ เป็นต้น

5. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่สอนแทนได้

6. เป็นผลงานทางวิชาการอย่างหนึ่ง ที่แสดงความชำนาญการ ความเชี่ยวชาญของผู้ทำแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างการวางแผนที่ดี

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์, ทองพูล บุญอึ้ง และวิเชียร ไวยสุภี (2536 , หน้า 23-24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้ครูได้มีโอกาสได้ศึกษาหลักสูตร แนวการสอน วิธีการวัดผล และประเมินผล ศึกษาเอกสาร ตำรา ได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม

2. แผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ครูผู้สอนสามารถจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความจริงทั้งในเรื่องทรัพยากรของโรงเรียน ทรัพยากรของท้องถิ่น ค่านิยม ความเชื่อ และสภาพที่เป็นจริงของท้องถิ่น

3. แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพของครูในการนำไปใช้สอนให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ระยะเวลาและสภาพการเรียนการสอนที่แท้จริง ในแต่ละภาคเรียนช่วยให้ครูสอนได้ครบถ้วน ทันเวลาและช่วยให้มีความมั่นใจในการสอนมากยิ่งขึ้น

4. แผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนใช้เป็นข้อมูล หรือหลักฐานอ้างอิงได้อย่างถูกต้องเที่ยงตรงแก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้สอนได้ทำการสอนอย่างไร ใช้สื่ออุปกรณ์และทรัพยากรอะไรบ้าง อย่างไร

5. แผนการจัดการเรียนรู้จะใช้เป็นคู่มือครูที่สอนแทนได้

6. แผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นเอกสารสำหรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี

7. แผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นเอกสารที่แสดงถึงการพัฒนาวิชาชีพ และมาตรฐานวิชาชีพครู ที่แสดงว่างานสอนเป็นงานที่จะต้องได้รับการฝึกฝนโดยเฉพาะ มีเครื่องมือและเทคนิคที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพด้วย

จากความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้อย่างนี้ พอจะสรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อครูผู้สอนคือ ช่วยให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนเป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน สภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ แผนการจัดการเรียนรู้ใช้เป็นคู่มือสำหรับผู้สอนและครูผู้สอนแทนได้เป็นอย่างดี และแผนการจัดการเรียนรู้ใช้เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลได้ถูกต้องสามารถที่จะนำไปใช้เป็นผลงานทางวิชาการและเผยแพร่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจได้

3. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

- 2.1 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 2.2 สาระสำคัญ
- 2.3 สาระการเรียนรู้
- 2.4 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.5 กิจกรรมการเรียนรู้
- 2.6 สื่อ/แหล่งเรียนรู้
- 2.7 การวัดและประเมินผล
- 2.8 บันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

อารีย์ วชิรวรการ (2542, หน้า 143) ให้ความหมายว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน ฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่างๆ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้านและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนมิได้มองแต่ในแง่ของความรู้ความสามารถทางสมองเท่านั้น ในทางที่เป็นจริงแล้วความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรม ถ้าเป็นผลจากการฝึกสอนและอบรมซึ่งนับว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย

2. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน หมายถึงวิธีตรวจสอบว่านักเรียนมีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้เพียงใด การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนจึงเป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพทางสมอง และสติปัญญาของนักเรียนภายหลังจากที่เรียนไปแล้วโดยใช้แบบทดสอบ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของบรรดล สุขปิติ (2542, หน้า 3) ที่กล่าวว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน หมายถึง การนำชุดของข้อคำถามหรือกลุ่มของงาน หรือสภาพการณ์ต่างๆ ที่ได้จัดเตรียมไว้ไปกระตุ้นให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่มุ่งหวังตอบสนองออกมา แล้วสังเกตพฤติกรรมที่ตอบสนองนั้นว่ามีลักษณะอย่างไรและมีคุณภาพดีเพียงใด ซึ่งการทดสอบต้องประกอบด้วย 2 ส่วนต่อเนื่องกันคือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นตัวเรากับส่วนที่เป็นพฤติกรรมของนักเรียนที่ตอบสนองออกมาจนสังเกต และวัดได้ สิ่งที่ทำหน้าที่เป็นตัวเร้า หรือกระตุ้น เรียกว่าเป็นเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสิ้น

การที่นักเรียนได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในสถานศึกษา ไม่ว่าจะแห่งใดก็ตามในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น พฤติกรรมหรือคุณลักษณะต่างๆ ของนักเรียนย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นักเรียนย่อมจะต้องเจริญก้าวหน้า หรือพัฒนาดนเองในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายของ

การศึกษาที่ได้กำหนดไว้เช่น มีสติปัญญาฉลาดขึ้น เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน รู้จักการคิดแก้ปัญหา มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง สามารถใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นผู้มีจริยธรรม มีจรรยาบรรณที่ดีขึ้นกว่าเก่า ความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนในด้านต่างๆ ดังกล่าว อันเกิดจากการเรียนการสอน เรียกได้ว่าเป็นผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

เจตคติ

1. ความหมายเจตคติ

เจตคติ (Attitude) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า ไน้มเอียงเหมาะสมและตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อานว่า เจ-ตะ-คะ-ติ หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีนักการศึกษา และนักจิตวิทยาให้ความหมายไว้ดังนี้

กูด (Good, 1973, p. 49) ให้ความหมาย เจตคติว่า เจตคติ หมายถึง ความเอนเอียงหรือความชอบของบุคคลที่แสดงผลเฉพาะไปสู่วัตถุ สิ่งของ สถานการณ์ หรือคุณค่าตามปกติ จะประกอบไปด้วยความรู้สึก และอารมณ์

เทอร์สโตน (Thurstone, 1967, p. 77) ให้ความเห็นว่า เจตคติเป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกหรือด้านลบที่มีต่อสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นอะไรก็ได้เป็นต้นว่า สิ่งของ บุคคล บทความ องค์การ ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้แสดงให้เห็นความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

แอลพอร์ต (Allport, 1969, p. 798) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง สภาพความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาพความพร้อมนี้จะเป็นแรงที่จะกำหนด ทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ ที่เกี่ยวข้อง

วันเพ็ญ เนียมสุข (2538, หน้า 34) ได้สรุปความหมายของเจตคติไว้ว่า เป็นความรู้สึก ความคิดและความเชื่อถือของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์และอารมณ์ ซึ่งบุคคลนั้นแสดงออกเพื่อตอบสนองสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 108) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 54) กล่าวว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกเชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมา ซึ่งอาจจะเป็นไปในทางดีหรือไม่ดี ก็ได้

วิภาวี แป้นเรือง (2546, หน้า 37) ได้สรุปความหมายของเจตคติ คือ ความรู้สึกนึกคิดความคิดเห็นและความพร้อมที่จะกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางชอบ

หรือไม่ชอบเป็นการบอกแนวโน้มนำทางจิตใจของบุคคลเมื่อปะทะสัมพันธ์กับสิ่งของบุคคล ประเพณี หรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งมีผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา เจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สามารถสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้

ความหมายของเจตคติสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อถือของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคน วัตถุ พฤติกรรมหรือความคิดอาจเป็นได้ทั้ง ในทางบวกและในทางลบและในหลายรูปแบบ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้หรือการได้รับประสบการณ์ และเจตคตินี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้

2. องค์ประกอบของเจตคติ

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2542, หน้า 9) ได้รวบรวมองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านปัญญา มีส่วนประกอบย่อยคือ ด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อหมายของเจตคติ
2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือทำที่ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อหมายของเจตคติ
3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติ ต่อที่หมายของเจตคติ

เทรสดิส (Traisdis, 1971, pp. 2-3) แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ได้แก่ แนวความรู้ ความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า ไม่ว่าจะบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ความรู้และแนวคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะของเจตคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้หรือแนวความคิดต่อสิ่งเร้าใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นจะมีเจตคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวกหรือทางลบชัดเจนขึ้น
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกที่เป็นสิ่งกำหนดลักษณะหรือทิศทางของเจตคติต่อบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีอารมณ์ หรือความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลใดก็จะมีเจตคติไปในทางบวกต่อสิ่งนั้น
3. องค์ประกอบด้านความพร้อมในการกระทำ ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่บอกลักษณะและทิศทางของเจตคติต่อบุคคล กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้นชัดเจนแน่นอน ทิศทางก็มีลักษณะเด่นชัด แน่นนอนและเป็นพฤติกรรมทางบวกหรือทางลบอย่างชัดเจนด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 , หน้า 241-242) ได้กล่าวถึงเจตคติว่าโดยทั่วไป ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive component)

เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปความและรวมเป็นความเชื่อ หรือช่วยในการประเมินสิ่งเร้านั้น ๆ

2. องค์ประกอบด้านความรู้หรืออารมณ์ (Affective component) เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า ต่างเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้านั้นแล้วว่าพอใจหรือไม่พอใจต้องการหรือไม่ต้องการดีหรือเลว

องค์ประกอบทั้งสองด้านนี้มีความสัมพันธ์กัน เจตคติบางอย่างจะประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจมาก แต่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์น้อย แต่เจตคติบางอย่าง ก็มีลักษณะตรงกันข้ามตัวอย่างเช่น เจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาอังกฤษจะมีองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจสูง แต่มีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ต่ำ ส่วนเจตคติทางนิยมแฟชั่นเสื้อผ้า จะมีองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์สูง แต่องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจต่ำ ด้วยเหตุนี้จึงอยู่ที่ ครูจะเน้นองค์ประกอบด้านใดเป็นสำคัญ และเหมาะสมกับธรรมชาติของการเรียนรู้นั้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียง ที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกออกมา จะสอดคล้องกับความรู้สึกที่มีอยู่ เช่นคนที่มีเจตคติที่ไม่ดีต่อศาสนาก็จะไม่สนใจเข้าวัดฟังธรรม หรือผู้ที่มีเจตคติต่อการเรียนดีก็จะมานะพยายามที่จะเรียนให้ดีและเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเจตคติประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านปัญญาหรือความรู้ ด้านอารมณ์หรือความรู้สึก และด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ

3. ลักษณะของการวัดเจตคติ

เจตคติ นอกจากจะเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึกแล้ว ลักษณะสำคัญของเจตคติของบุคคลมีดังนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2546 , หน้า 201)

1. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล เจตคติไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองหรือมีมาแต่กำเนิด แต่เป็นผลมาจากการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม แหล่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเกิดเจตคติ ได้แก่ ครอบครัว สื่อมวลชน และผู้ที่บุคคลพบปะด้วย เช่น ครู เพื่อน เป็นต้น

2. เจตคติต้องมีเป้าหมาย (Target) เจตคติจะเกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเป้าหมาย หรือที่หมายไม่ได้ เป้าหมายอาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ สถานที่หรือสถานการณ์ เช่น เจตคติต่อการเมือง เจตคติต่อയാปา เจตคติต่อมหาวิทยาลัยเปิด และเจตคติต่อการประหารชีวิตนักโทษ เป็นต้น

3. เจตคติมีทิศทาง (Direction) การแสดงความรู้สึกของบุคคลเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบหรือทิศทางที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา เช่น ชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย สำคัญ ไม่สำคัญ ดี เลว ก้าวหน้า ล้าหลัง ชยัน เกียจคร้าน กล้าหาญ หวาดกลัว เป็นต้น

4. เจตคติมีความเข้มข้น (Intensity) บุคคลอาจมีความรู้สึกเหมือนกันแต่อาจมีระดับความมากน้อยของความรู้สึกที่แตกต่างกัน เช่นชอบมาก ชอบน้อย เห็นด้วยมาก เห็นด้วยน้อย เป็นต้น

5. เจตคติมีลักษณะค่อนข้างคงทน หรือไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เจตคติของบุคคล เป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานานพอสมควร จึงมีลักษณะค่อนข้างคงทนและเจตคติของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงได้

ซูซีฟ อ่อนโคกสูง (2522 , หน้า 7) ได้อธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงเจตคติว่าเป็นไปตามสภาพแวดล้อมของสังคมภายใต้กระบวนการดังนี้

1. การยินยอม คือ การยอมรับอิทธิพลจากผู้อื่นเพื่อให้เขาได้ปฏิบัติตัวในทางที่ตนต้องการหรือพอใจ

2. การเลียนแบบ คือ การแสดงพฤติกรรมเพื่อให้เหมือนสมาชิกในสังคมหรือเพื่อให้คนอื่นเห็นว่าเป็นคนเก่ง เพื่อการมีสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่น

เจตคติของแต่ละบุคคลนั้นย่อมมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ซึ่งจำแนกได้ 3 ประเภท คือ

1. เจตคติเชิงนิมาน เป็นการแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นชอบด้วย สนับสนุน ปฏิบัติตามด้วยความพอใจ

2. เจตคติเชิงนิเสธ เป็นการแสดงออกในทางตรงกันข้าม เช่น ไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ยินดี ไม่ร่วมทำ

3. เจตคติที่เป็นกลาง เป็นการแสดงออกในลักษณะที่ไม่เป็นทั้งเจตคติเชิงนิมานและเจตคติเชิงนิเสธ แต่อยู่ระหว่างกลางไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง เช่นรู้สึกเฉย ๆ ไม่ถึงกับเกลียดหรือชอบ

สรุปได้ว่า การวัดเจตคตินับว่ามีความยุ่งยากพอสมควรเพราะเป็นการวัดคุณลักษณะภายในของบุคคลเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก หรือเป็นลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าวมีการแปรเปลี่ยนได้ง่าย ไม่แน่นอน แต่ถึงอย่างไรก็ตามเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ยังสามารถวัดได้

4. วิธีวัดเจตคติ

เนื่องจากเจตคติ เป็นมโนภาพที่วัดได้ยากเมื่อเทียบกับการวัดด้านอื่น นักจิตวิทยา และนักวัดผลได้พยายามหาวิธีการวัด และสร้างเครื่องมือวัดที่มีคุณภาพที่จะกระตุ้นให้ได้มาซึ่งความรู้สึกที่แท้จริงของผู้ถูกวัด ซึ่งล้วน สายยศ (ม.ป.ป, หน้า 3-4) ได้เสนอวิธีการวัดเจตคติสรุปได้ดังนี้

4.1 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีที่ง่ายและตรงไปตรงมาที่สุดการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ จะต้องเตรียมข้อรายการนั้นต้องเขียนเป็นความรู้สึกที่สามารถจัดเจตคติให้ตรงเป้าหมาย ผู้สัมภาษณ์ จะได้ทราบความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

4.2 การสังเกต เป็นวิธีการที่ใช้ตรวจสอบบุคคลอื่น โดยการเฝ้ามองและจดบันทึก พฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผน เพื่อจะได้ทราบว่าบุคคลที่เราสังเกตมีเจตคติความเชื่อ อุปนิสัยอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะถูกต้องใกล้เคียงกับความจริงหรือเป็นที่เชื่อถือได้ เพียงใด ผู้สังเกตจะต้องทำตัวเป็นกลางไม่มีความลำเอียงและการสังเกตควรสังเกตหลายๆ ช่วง เวลาไม่ใช่สังเกตเฉพาะเวลาใดเวลาหนึ่ง

4.3 การรายงานตนเอง วิธีนี้ต้องการให้ผู้ถูกสอบวัดแสดงความรู้สึกของตนต่อสิ่งไว้ เป็นข้อคำถามให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมา

4.4 เทคนิคจินตนาการ วิธีนี้อาศัยสถานการณ์หลายอย่างไปให้ผู้สอบ เช่น ประโยค ไม่สมบูรณ์ ภาพแปลกๆ เรื่องราวแปลกๆ เมื่อผู้สอบเห็นสิ่งเหล่านี้จะเกิดจินตนาการออกมา นำมาตีความหมาย จากการตอบนั้นๆ พอจะรู้ได้ว่ามีเจตคติต่อเป้าเจตคติอย่างไร

ปีทมน รักสนอง (2547, หน้า 38-40) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ศึกษาเจตคติโดยใช้ประสาทหู และตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง สิ่งใด แล้วนำข้อมูลที่สังเกตนั้นอนุมานว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร

1.1 ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสังเกตได้ผลดี ผู้สังเกตต้องมีคุณสมบัติ 4

ประการ คือ

1.1.1 มีความใส่ใจต่อสิ่งที่สังเกต (Attention)

1.1.2 มีประสาทสัมผัสที่ดี (Sensation)

1.1.3 มีการรับรู้ที่ดี (Perception)

1.1.4 มีมโนคติที่ดี (Conception) โดยสามารถสรุปเรื่องราวได้

ถูกต้องและเชื่อถือได้

1.2 กระบวนการเพื่อให้ผลการสังเกตสามารถรวบรวมข้อมูลที่เที่ยงตรง และเชื่อถือได้ ควรมีวิธีดำเนินการการสังเกตดังนี้

1.2.1 มีการเตรียมการล่วงหน้า เช่น เตรียมการบันทึกเครื่องมือต่าง ๆ

ต้องพร้อม

1.2.2 ไม่มีอคติ

1.2.3 ต้องสังเกตหลาย ๆ ด้าน ใช้ระยะเวลาสังเกตอย่างต่อเนื่องและนานพอสมควร อาจใช้เครื่องมืออื่น ๆ ช่วยอย่างระมัดระวัง เช่นแบบสำรวจ การบันทึกกระเป๋ียน สะสม และอื่น ๆ

1.3 หลักเกณฑ์การสังเกตที่ดี

1.3.1 ผู้สังเกตจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่สังเกตให้มาก

1.3.2 หากความสอดคล้องระหว่างประเด็นและพฤติกรรมที่จะทำ
สังเกต

1.3.3 กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการสังเกตให้ชัดเจน

1.3.4 ในการสังเกตผู้สังเกตจะต้องทำอย่างระมัดระวังและใช้ความ
ละเอียดถี่ถ้วน

1.3.5 ผู้สังเกตจะต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือตามที่กำหนดขึ้น

1.3.6 ผู้สังเกตจะต้องพร้อมที่จะทำการสังเกต และกำจัดอคติส่วนตัว
ออกไปให้หมด

2. การให้รายงานตนเอง (Self report) เป็นวิธีการศึกษาเจตคติของบุคคลโดยให้บุคคลนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น และจากการฟังสิ่งเหล่านี้ สามารถกำหนดค่าคะแนนของเจตคติได้ วิธีการศึกษาเจตคติแบบนี้เป็นวิธีการของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคอร์ท (Likert) กัทท์แมน (Guttman) และออสกู๊ด (Osgood) ที่ได้พยายามสร้างสเกลการวัดเจตคติขึ้น คะแนนที่ได้จากการวัดเจตคติแบบสเกลนี้จัดแบ่งเป็นช่วง ๆ โดยแต่ละช่วงจะมีขนาดเท่ากันสามารถที่จะนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของเจตคติได้ วิธีนี้เป็นที่นิยมใช้วัดเจตคติมาก

3. เทคนิคการฉายออก (Projective techniques) เป็นการวัดเจตคติโดยการให้สร้างจินตนาการจากภาพ โดยใช้ภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมาจะได้สังเกตและการวัดได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลย่อมแสดงออกตามประสบการณ์ที่เคยได้รับมาแต่ละคนจะมีการแสดงออกไม่เหมือนกัน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2539, หน้า 55-56)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528, หน้า 187) อธิบายว่า วิธีวัดเจตคติสามารถวัดได้
จาก

1. โดยการประเมินความรู้สึกของตนเอง
2. สังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก
3. แปลความหรือตีความปฏิกิริยาที่บุคคลแสดงต่อสิ่งเร้า
4. การทำงานบางอย่างที่กำหนดให้

รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์ (2533, หน้า 17) เสนอวิธีวัดเจตคติว่า เราสามารถ
วัดได้จาก

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การใช้แบบสอบถาม
4. การรายงานตนเอง
5. การใช้โปรเจกทีฟเทคนิค
6. การใช้สังคมมิติ

สรุปว่า การวัดเจตคติเป็นเรื่องที่ค่อยเป็นค่อยไป เพราะเจตคติเป็นความรู้สึกนึกคิดเป็นสภาพ ทางจิตใจ ซึ่งไม่สามารถวัดได้โดยตรง การวัดเจตคตินิยมวัดออกมาด้านทางบวกและทางลบ ทางบวกหมายถึง เจตคติในทางดี ส่วนทางลบ

5. ประโยชน์ของเจตคติ

5.1 จากการศึกษาประโยชน์ของเจตคติ ชีรวุฒิ เอกะกุล (2542, หน้า 19) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

5.1.1 ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

5.1.2 ช่วยให้มีการเข้าข้างตนเอง โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่างซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา

5.1.3 ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีปฏิริยาโต้ตอบหรือการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไปในนั้น ส่วนมากจะทำให้สิ่งที่ทำความพอใจมาก หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อม

5.1.4 ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้คนนั้น

5.1.5 เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ

5.1.6 ช่วยให้บุคคลได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น

5.1.7 ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางเอาไว้

5.2 ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังนี้

5.2.1 ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยการจัดรูปสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา

5.2.2 ช่วยให้มีการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self -esteem) โดยช่วยให้บุคคล หลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่เขา

5.2.3 ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งมีการตอบโต้หรือการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้ หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจาก สิ่งแวดล้อม

5.2.4 ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำ ความพอใจมาให้บุคคลนั้น

5.3 ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543, หน้า 259-261) สรุปไว้ว่า

5.3.1 การให้การเสริมแรงกับนักเรียน เมื่อนักเรียนได้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแล้วครูต้องให้ความสนใจ ให้กำลังใจ ให้คำชม จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนเพิ่มมากขึ้นและเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติความประพฤติในโรงเรียนด้วย

5.2.2 การให้การเลียนแบบเจตคติที่ดี โดยดูจากบุคคลสำคัญที่นักเรียนรักและชื่นชอบเป็นตัวอย่างเพื่อจะได้รับเอาเจตคตินั้นมาเป็นของตน

5.2.3 การพิจารณาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนเจตคติ เช่น การได้ข่าวสาร การรับข่าวสาร การสื่อความหมาย ครูจะต้องระมัดระวังและควบคุมองค์ประกอบเหล่านี้ให้ดี จึงจะบังเกิดผลในการสร้างหรือปรับเปลี่ยนเจตคติของนักเรียน

5.2.4 ครูอาจต้องให้ข่าวสารและสร้างสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดความสอดคล้องและขัดแย้ง เมื่อต้องการเสริมเจตคติให้เข้มข้น หรือเปลี่ยนเจตคติที่ไม่ต้องการจนกว่านักเรียนจะได้มีความรู้ ความเข้าใจและมีความรู้สึกร่วมด้วย มีเจตคติที่ถูกต้องตามความต้องการของครู

5.2.5 การเปลี่ยนเจตคติของกลุ่มจะง่ายกว่าการเปลี่ยนทีละคน เพราะบุคคลชอบการเลียนแบบเอาอย่าง และต้องการการเข้ากลุ่ม ด้วยเหตุนี้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติ

5.2.6 หลักการและวิธีการในการเปลี่ยนต้องพิจารณาให้เหมาะสม เพราะอาจใช้ได้กับสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจใช้ไม่ได้กับอีกสถานการณ์หนึ่งก็ได้

5.2.7 หาวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเปลี่ยนเจตคติ โดยให้เขามีส่วนในการตัดสินใจเปลี่ยนเจตคติ หรือเต็มใจที่จะเปลี่ยนเจตคติด้วยตัวของเขาเอง

5.2.8 เจตคติที่มีต่อตนเอง โดยการที่มีความรู้ ความเข้าใจในความสามารถของตน มีความพึงพอใจในรูปลักษณะของตนเองและการรู้ การแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นเรื่องที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน เพราะคนเรามักแสดงพฤติกรรมในทางที่สอดคล้องกับเจตคติต่อตนเอง เช่น ถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีว่าตนเองเป็นคนมีความรู้ความสามารถ ก็จะมี ความมั่นใจ เอาใจใส่ที่จะเรียนให้สำเร็จ แต่ถ้าขาดเจตคติที่ดีต่อตนเองแล้วก็จะขาดความมั่นใจ ทำให้ประสิทธิภาพการเรียนลดลง

สรุปได้ว่า เจตคติมีประโยชน์ต่อคนเราที่ช่วยให้มีการเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ อีกทั้งครู เพื่อนนักเรียนและสิ่งแวดล้อมอื่นในโรงเรียน ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียนไปในทางที่ดีได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา

1. งานวิจัยในประเทศ

นักวิชาการได้ศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยทางการเรียนการสอนอ่านตามแนวทฤษฎี อภิปัญญาหลายท่านดังที่ผู้วิจัยได้ประมวลมาดังนี้

วัฒนาพร ระเบียบทุภักข์ (2535, บทความย่อ) ศึกษาการเปรียบเทียบประสิทธิผลของ รูปแบบการฝึกยุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชัน ในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบบโดยตรงกับแบบสอดแทรกในเนื้อหาการสอน ผลการวิจัยพบว่ายุทธศาสตร์การเรียนรู้เมตาคอกนิชันในการอ่านหลังการฝึกไม่แตกต่างกัน ขณะที่คะแนนเฉลี่ยด้านความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษหลังการฝึกของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิลวรรณ สิทธิอาษา (2539, บทความย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน และเจตคติการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎี อภิปัญญากับการสอนอ่านตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามแนว ทฤษฎีอภิปัญญาและนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามคู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธวัชพร หอมวงษ์ใหญ่ (2541, บทความย่อ) ศึกษาการพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน โดยใช้เทคนิคเมตาคอกนิชัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าเมื่อ เปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านหลังการทดลองแล้ว นักเรียนที่ใช้เทคนิคเมตาคอกนิชันใน การอ่านมีความเข้าใจในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

อภิวันท์ บัณฑิตศักดิ์ (2543, บทความย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราชที่ได้รับการสอนอ่านตามแนว ทฤษฎีอภิปัญญากับการสอนอ่านตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่าน ตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาและนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามคู่มือครู มีความเข้าใจ ในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิ่งเพชร ป็องแก้ว (2545, บทความย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการอ่าน และแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการฝึก กระบวนการเรียนรู้แบบอภิปัญญา โดยการใช้ผังโยงความสัมพันธ์ความหมายกับการสอนตาม คู่มือครู ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกระบวนการเรียนรู้แบบอภิปัญญาโดยการใช้ผัง โยงความสัมพันธ์ความหมายกับการสอนตามคู่มือครูแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

จันทราวดี กองเงิน (2547, บทความย่อ) ศึกษาการเปรียบเทียบความเข้าใจ ในการอ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา

การสอนอ่านตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาและนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามคู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาที่นำมากล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนอ่านที่ได้ผลวิธีหนึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะนำการสอนตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาไปเปรียบเทียบกับเทคนิคใดก็ตาม ผลออกมาคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับการอ่าน จะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 อันแสดงให้เห็นว่า การสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนอ่านได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทดลองใช้วิธีการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญา เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนอ่านภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ซอร์ทแลนด์ โจนส์ (Shortland – Jones, 1986) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการตั้งคำถามการสรุปการทำข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์และการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยที่กลุ่มทดลองได้รับการสอนให้ใช้เทคนิคการสร้างโครงสร้างของบทอ่าน (graphic overviews) ประกอบกับได้รับการสอนแบบแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างครูกับนักเรียน (Reciprocal Traching) โดยให้นักเรียนฝึกการเดา และการสรุปโดยใช้โครงสร้างของบทอ่านซึ่งถือว่าการใช้อภิปัญญา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองสามารถทำคะแนนการตั้งคำถาม การสรุป และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยทางสถิติ

ครอส และปารีส (Cross and Paris, 1988) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่าน จากผลของวิธีสอนที่เรียกว่าการสอนโดยบอกกลวิธีการเรียนรู้ (Informed Stragies for Learning) ซึ่งเป็นวิธีสอนที่อิงแนวทฤษฎีอภิปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับเกรด 3 และเกรด 5 จะได้รับการสอนให้นักเรียนร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกลวิธีในขณะที่เรียน ให้รู้ถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้เกี่ยวกับกลวิธี โดยรู้และตระหนักถึงลักษณะ วิธีและเหตุผลที่จะใช้โดยครูอธิบายให้เข้าใจอย่างกระจ่างชัดเจน แล้วครูจึงปล่อยให้ นักเรียนฝึกฝนและเลือกใช้กลวิธีในการอ่านแบบต่างๆ อย่างอิสระ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสอนโดยบอกกลวิธีการเรียนรู้ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในการอ่านดีขึ้น และตระหนักถึงกลวิธีในการเรียนได้ดีขึ้นด้วย

อัลบานโน (Albano, 1992, p. 111) ได้ศึกษาผลของความสนใจในการอ่านเพื่อความเข้าใจการเขียนโต้ตอบและการเขียนบรรยายของนักเรียนเกรด 7 จำนวน 30 คน ของโรงเรียนขนาดกลางที่ Long Island รัฐนิวยอร์ก (New York) หลังจากที่นักเรียนได้อ่านนวนิยาย 3 เล่มระหว่างเรียนแล้ว นักเรียนได้ทำแบบทดสอบวัดระดับความสนใจในนวนิยาย เขียนเรื่องย่อและ

ตอบคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจในนวนิยาย ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีความสนใจในการอ่านสูงจะสามารถเขียนโต้ตอบและเขียนบรรยายได้ชัดเจนถูกต้อง และมีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจได้ดีกว่านักเรียนที่มีความสนใจในการอ่านต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าการอ่านมีผลต่อการเรียนในระดับสูง

บรูคส์ (Brook, 2000, p. 2854) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนอ่านและเขียน และการสอนอ่านและการเขียนของครู โดยมีความเชื่อว่าครูต้องมีความเชื่อมั่นและมีความสามารถเป็นนักอ่านและนักเขียนจึงสามารถเป็นครูสอนอ่านและเขียนอย่างมีประสิทธิภาพได้โดยศึกษากับครูในระดับชั้นเกรด 4 จำนวน 21 คน จาก 5 รัฐ ที่ได้รับการยกย่องจากครูใหญ่หรือฝ่ายนิเทศการศึกษาว่าเป็นครูสอนอ่านและเขียนที่มีประสิทธิภาพ การเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่าครูเหล่านี้ส่วนมากมีความเชื่อมั่นในความสามารถการเป็นนักอ่านมีความชอบอ่านเพื่อสันทนนาการ ส่วนครูที่เชื่อว่าตนเองเป็นนักเขียนเรื่องจริงไม่ใช่เขียนเพื่อการสันทนนาการส่วนครูที่เชื่อว่าตนเองเป็นนักเขียนเรื่องจริงไม่ใช่ นักเขียนเพื่อความบันเทิงมีความรู้สึกว่าเขาสามารถเขียนได้ดีเมื่อได้รับการร้องขอให้เขียน การได้ฝึกปฏิบัติการอ่าน และการเขียนมีบทบาทสำคัญต่อการสอนอ่านและเขียนมาก นอกจากนี้ครูยังเชื่อว่ามีปัจจัยอื่นๆ เช่น ความสนใจและความต้องการเรียนของนักเรียนท้องถิ่น รัฐ และเป้าหมายหลักสูตรที่ครูใช้อิทธิพลต่อการสอนอ่านและเขียนทั้งเรื่องส่วนตัวและวิชาการมากกว่าการปฏิบัติการอ่านและเขียนของครู

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาที่นำมากล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าการสอนอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนอ่านที่ได้ผลวิธีหนึ่ง ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทดลองใช้วิธีสอนการอ่านตามแนวทฤษฎีอภิปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนอ่านภาษาไทย